

SAAKO TURVAPAIKANHAKIJA HAAVEILLA?

Turvapaikanhakijan jaksamisen tukeminen SPR:n
vastaanottokeskuksessa

Mia Toivonen

Kevät 2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Toivonen, Mia. Saako turvapaikanhakija haaveilla? Laadullinen tutkimus miten tukea turvapaikanhakijan jaksamista SPR:n vastaanottokeskuksessa. Kevät 2018, 65 sivua, 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata turvapaikanhakijan jaksamista turvapaikan hakemisprosessin pitkittyessä. Tavoitteena oli antaa vastaanottokeskuksen työntekijöille ja johdolle tietoa siitä, miten turvapaikanhakijoita tulisi kohdata vastaanottokeskustyössä ja miten heidän jaksamistaan voitaisiin tukea vastaanottokeskuksen toiminnassa.

Opinnäytetyö tehtiin vastaanottokeskuksen asiakkaiden kanssa SPR:n vastaanottokeskuksessa. Viisi turvapaikkaa hakenutta miestä osallistui yksitellen toteutettuun teemahaastatteluun. Haastateltavien mukaan jaksamista lisääviä tekijöitä ovat opiskelu, työn saanti, säännölliset ruokailuajat, ulkoilu ja riittävä lepo, sosiaaliset suhteet sekä positiivinen ja luottavainen asenne elämään. Turvapaikanhakijoiden jaksamista vähentävinä seikkoina nähtiin pitkittyneet turvapaikkaprosessit, asuminen vastaanottokeskuksessa, huoli kotimaan tilanteesta ja perheestä, menetetyt ihmissuhteet, rasismi, vaikeus hoitaa asioita uudessa kotimaassa, uupuminen ja stressi.

Opinnäytetyön tulosten mukaan kiinnittämällä huomiota turvapaikanhakijan hyvinvointiin ennaltaehkäisevästi voidaan tukea häntä jaksamaan turvapaikkaprosessin mukanaan tuomat haasteet sekä jaksamaan odottamisen mukanaan tuomaa stressiä.

Asiasanat: turvapaikkaprosessi, vastaanottokeskus, jaksaminen, tuki, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Toivonen Mia. Can an asylum seeker dream? A qualitative research on how to support the asylum seeker in the reception centre.

Spring 2018, 65 pages, 3 appendices. Diaconia University of Applied Sciences. Degree programme in Social services.

The purpose of this thesis was to describe the asylum seeker`s survival during a prolonged asylum process. The aim was to provide the reception centre staff and management with information on how asylum seekers should be faced in the reception centre work and how to support them in the reception centre`s operations. The work was done in cooperation with the reception centre`s customers.

The coping of asylum seekers was examined by a qualitative examination. The material was collected by interviews in the form of theme interviews. Ways to support the well-being of asylum seekers are studying, obtaining work, regular meals, outdoor activities, adequate rest, social relationships and a positive and confident attitude towards life. The diminishing of energy/mental well-being of the asylum seekers are caused by prolonged asylum processes, living in a reception centre, worrying about the situation in the home country and family, lost relationships, racism, difficulty in dealing with things in the new country, exhaustion and stress.

By paying attention to the welfare of an asylum seeker, s/he can be helped to cope with the challenges posed by the asylum process and to cope with the anticipated stress.

Keywords: asylum process, reception centre, coping, support, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TURVAPAIKKAPROSESSI JA IRAKILAINEN TURVAPAIKANHAKIJA	7
2.1. Maahanmuuttajatilastoja vuosilta 1987–1999.....	8
2.2. Turvapaikanhakijatilastoja vuodelta 2015.....	8
2.3. Suomalaisten näkemyksiä maahanmuutosta vuosina 1987–1993.....	11
2.4. Suomen Punainen Risti ja vastaanottokeskustoiminta.....	12
2.5. Irakin historiaa	14
2.6. Islam (=uskollinen Jumalalle).....	15
2.7. Rasismi	16
3 PSYKOLOGISEN KEHITYKSEN VAIHEET	18
3.1. Lapsuus	18
3.2. Nuoruus.....	18
3.3. Aikuisuus	20
4 TYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	21
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	22
5.1. Menetelmät	22
5.2. Laadullinen tutkimus.....	22
5.3. Teemahaastattelu	23
5.4. Aineiston muodostaminen	24
6 MAAHANMUUTON LAUKAISEMA KRIISI.....	26
6.1. Psyykinen kriisi	27
6.2. Kulttuurishokki	29
6.3. Maahanmuuttoa helpottavat näkökulmat	29
7 POHDINTA: Elämää vastaanottokeskuksessa viiden irakilaisen nuoren aikuisen silmin.....	31
7.1. Työ- ja opiskelumahdollisuudet	32
7.2. Aktiviteetit vastaanottokeskuksessa	33
7.3. Hyvinvointia lisäämään	34
7.4. Sosiaaliset suhteet	35
7.5. Avunsaanti vastaanottokeskuksessa	36
7.6. Pysyvämpää vastaanottokeskustoimintaa	37
7.7. Osaksi yhteiskuntaamme	39
7.8. Opinnäytetyön merkityksestä	39
7.9. Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys.....	40
LÄHTEET.....	42
LIITE 1.....	45

HAASTATELTAVAN SUOSTUMUSLOMAKE	45
LIITE 2	46
HAASTATTELUKYSYMYKSET	46
LIITE 3	47
ELÄMÄÄ VASTAANOTTOKEKUKSESSA VIIDEN IRAKILAISEN NUOREN AIKUISEN SILMIN	47

1 JOHDANTO

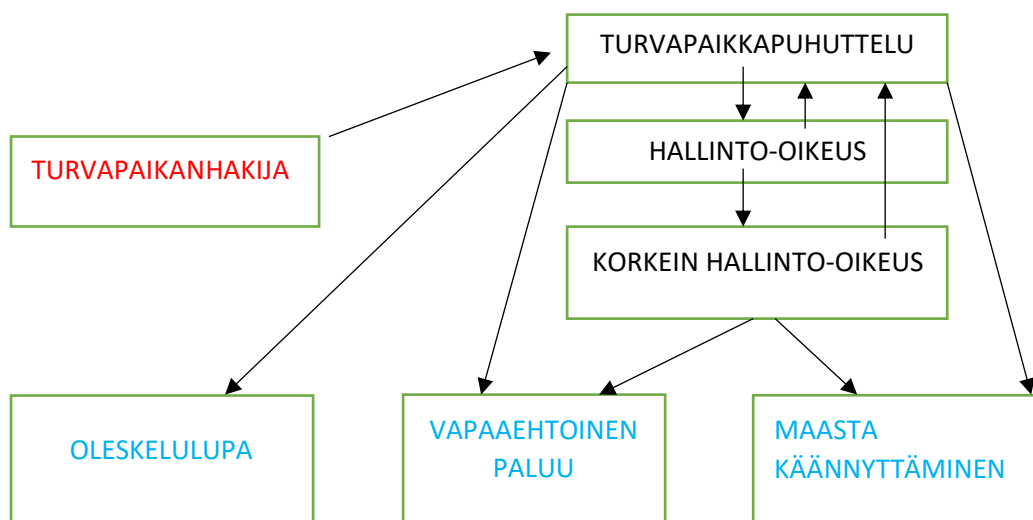
Toteutin opinnäytetyön eräässä SPR:n vastaanottokeskuksessa. Kyseinen vastaanottokeskus on perustettu syksyllä 2015 suureen tarpeeseen turvapaikanhakijoiden määrän kasvaessa yhdeksänkertaiseksi vuoteen 2014 verrattuna. Suurin osa tällä hetkellä vastaanottokeskuksissa asuvista turvapaikanhakijoista on saapunut Suomeen juuri syksyllä 2015. Turvapaikanhakijoiden päätösten odotusajat ovat pitkittyneet suuresta hakijamäärästä johtuen ja tavoitteenani oli kartoittaa hakijoiden jaksamista ja voimavaroja nykyhetkessä. Kuinka voimme moniammatillisessa työyhteisössä miettiä keinoja turvapaikanhakijan mielenterveyden tukemiseen sekä jaksamiseen pitkittyneissä prosesseissa.

Vastaanottokeskuksen johtaja piti ajankohtaisena ja tärkeänä informaation keräämistä ja näki siitä olevan hyötyä vastaanottokeskuksen toiminnalle kokonaisvaltaisesti. Vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijät sekä sairaanhoitajat olivat sosiaali-ja terveystalaverieissa tuoneet toistuvasti esille jo pidemmän aikaa turvapaikanhakijoiden kokonaisvaltaista uupumusta, huonovointisuutta, masentuneisuutta sekä epätoivoisuutta. Tämä näkyi myös vastaanottokeskuksessa toimivassa koulussa sekä ohjaajien käydessä tapaamassa asiakkaita asiakashuoneissa. Lisäksi turvapaikanhakijat kantoivat huolta toisistaan ja kävivät kertomassa vastaanottokeskuksen henkilökunnalle, mikäli huomasivat toisen turvapaikanhakijan voinnin heikentyneen.

Hakijoiden jaksamisesta koottiin tietoa haastattelemalla viittä irakilaisista nuorta aikuista turvapaikanhakijaa. Tavoitteena oli saada laajasti turvapaikanhakijoiden omakohtaisista kokemuksista tietoa.

2 TURVAPAIKKAPROSESSI JA IRAKILAINEN TURVAPAIKANHAKIJA

Turvapaikanhakija on ulkomaalainen, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikkapuhuttelussa maahanmuuttovirasto (Migri) selvittää perustelut oleskeluluvalle. Oleskelulupa eli turvapaikka voidaan myöntää joko määräaikaiseksi (vähintään yksi vuosi) tai pysyväksi. Oleskeluluvan voi saada esimerkiksi, jos on syytä pelätä kotimaassa joutuvansa vainon kohteeksi alkuperänsä, uskontonsa, kansallisuutensa, yhteiskunnallisen asemansa tai poliittisten mielipiteidensä vuoksi sekä työnteon, opiskelun tai perhesiteen perusteella. Jos turvapaikanhakija ei saa oleskelulupaa, hänet voidaan poistaa maasta eli käännättää. Turvapaikanhakija voi myös valita avustetun vapaaehtoisen paluun, joita järjestää Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö, IOM. Tämän valitessaan turvapaikanhakijalle voidaan korvata matka- ja muuttokustannukset edellyttäen, että hän peruu turvapaikkahakemuksensa ja poistuu maasta vapaaehtoisesti. (Maahanmuuttovirasto 2017. Kuvio 1.)

1. TURVAPAIKKAPROSESSI

2.1. Maahanmuuttajatilastoja vuosilta 1987–1999

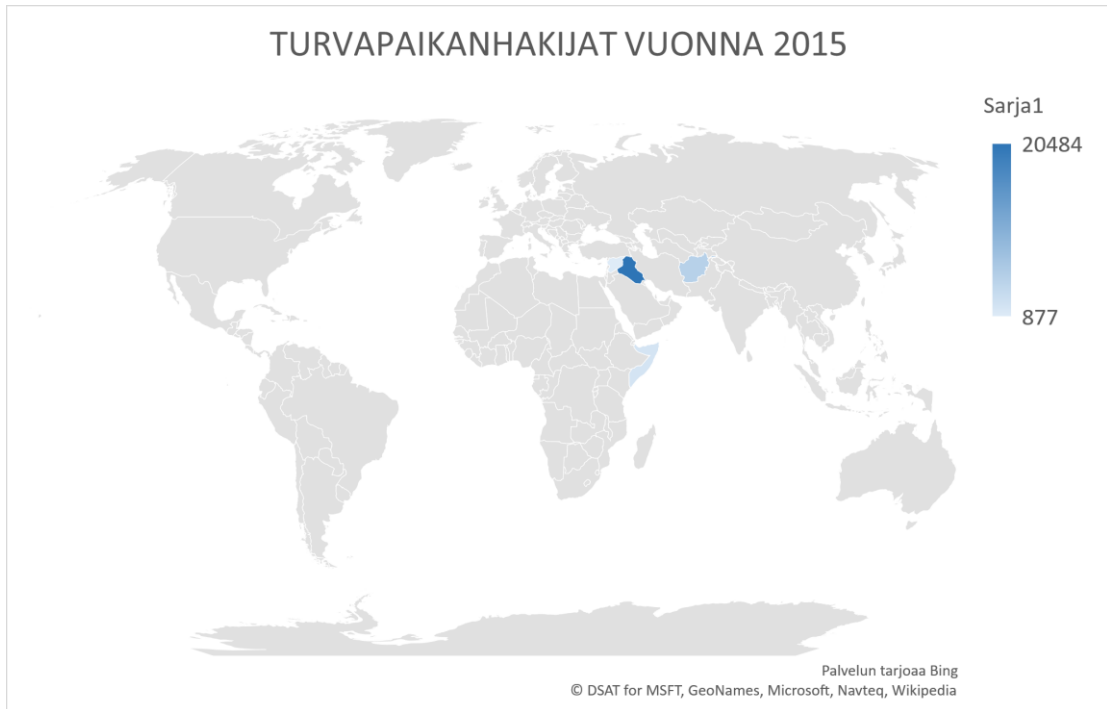
Vuonna 1987 Suomessa asui vajaat 18 000 maahanmuuttajaa, joista enemmistö oli Ruotsista, Pohjois-Amerikasta tai Australiasta tulleita paluumuuttajia. Pakolaisia oli tuolloin noin 900 ja yleinen työttömyysprosentti oli viisi. Vastaavat luvut naapurimaastamme Ruotsista olivat maahanmuuttajien lukumäärän ollessa 700 000 ja pakolaisten määrän 138 500. Maahanmuuttajien määrän kasvusta on tehty Suomessa tilastoja myös vuosina 1993 sekä 1999. (Jaakkola 1999, 13.)

Lamavuonna 1993 maahanmuuttajien määrä oli kasvanut kolminkertaiseksi (55 600) ja turvapaikanhakijoiden määrä oli kymmenkertaistunut (10 050). Kaksi kolmasosaa maahanmuuttajista oli edelleen lähtöisin Euroopasta. Mutta väestön rakenne oli muuttumassa ja entisten itäeurooppalaisten, aasialaisten ja afrikkalaisten osuus alkoi kasvamaan. Yleinen työttömyysprosentti Suomessa oli 19. (Jaakkola 1999, 14.)

Vuonna 1999 Suomessa oli maahanmuuttajia jo 88 000 eli noin 1,7 prosenttia väestöstä. Pakolaisten määrä oli noin 16 000, ja Suomeen tuli turvapaikanhakijoita Kosovosta, Slovakiasta sekä Somaliasta. Yleinen työttömyysprosentti oli pudonnut lamavuosien lukemista kymmeneen prosenttiin. (Jaakkola 1999, 15–17.)

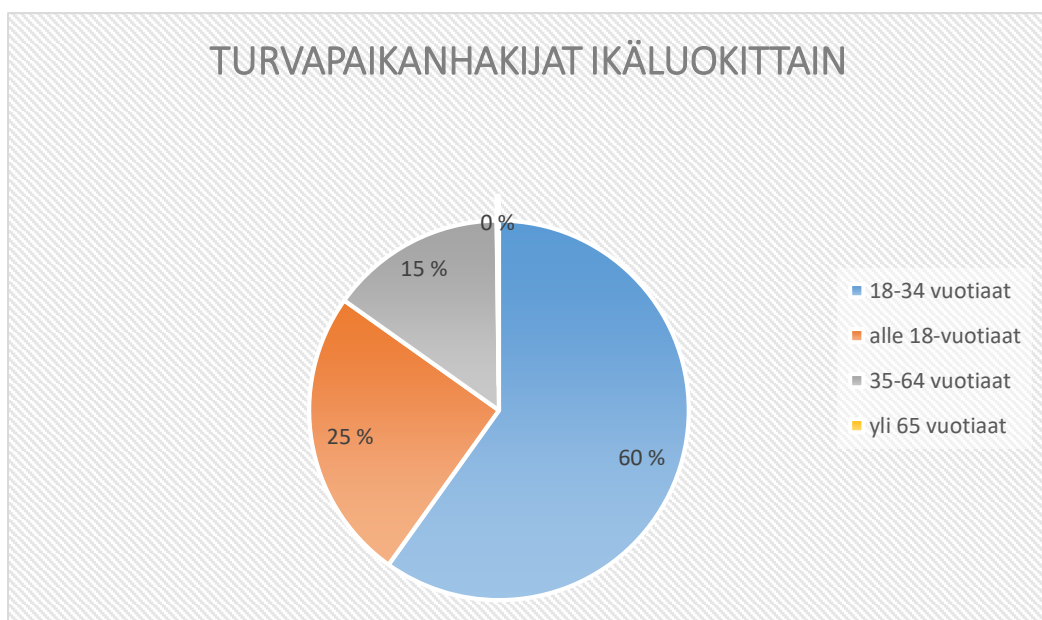
2.2. Turvapaikanhakijatilastoja vuodelta 2015

Vuonna 2015 turvapaikkaa haki Suomesta 32 476 hakijaa. Suurimpana hakijamaana oli Irak, josta saapui 20 484 turvapaikanhakijaa. Afganistanilaisten osuus oli 5 214, somalialaisten 1 981 ja syyrialaisien 877. (Maahanmuuttovirasto 2016, 36. Kuvio 2.)

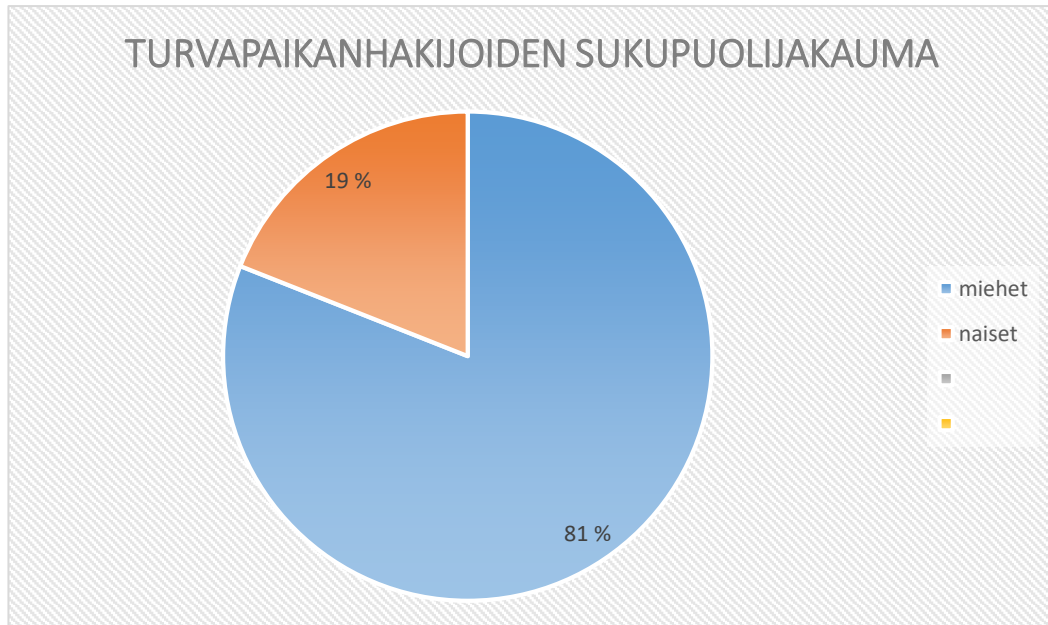

2. TURVAPAIKANHAKIJAT VUONNA 2015

Suurin ikäryhmä oli 18–34-vuotiaat, joiden osuus kaikista turvapaikanhakijoista oli 60 %. Toiseksi suurimman ryhmän, vajaa 25 %, muodostivat perheen kanssa tai yksin saapuneet alaikäiset hakijat. 35–64-vuotiaiden hakijoiden osuus oli 15 % ja yli 65-vuotiaiden osuus oli 0,2 %. (Maahanmuuttovirasto 2016, 37. Kuvio 3.) Hakijoista 81 % oli miehiä ja 19 % naisia. (Maahanmuuttovirasto 2016, 37. Kuvio 4.)

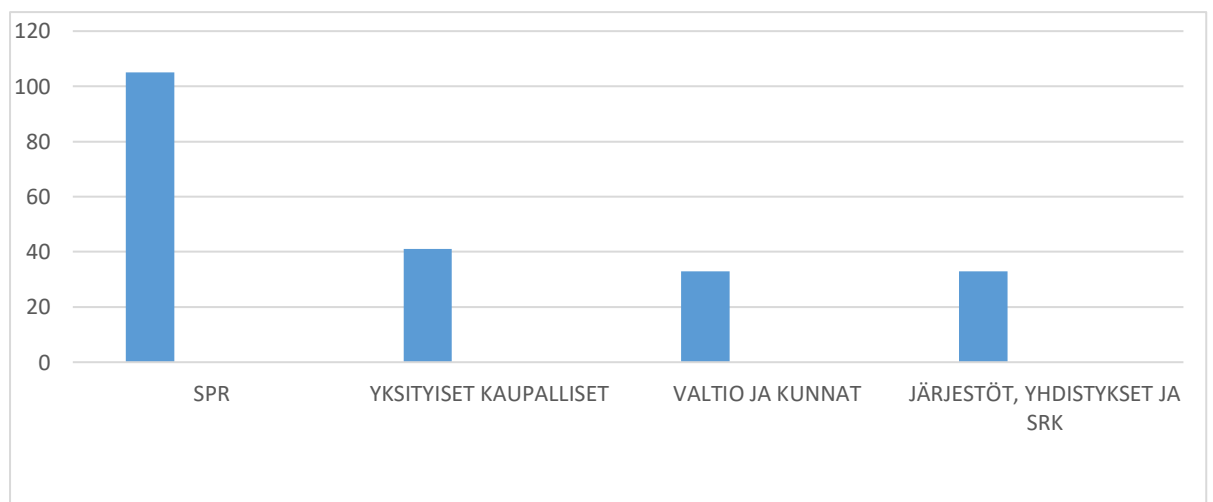

3. TURVAPAIKANHAKIJAT IKÄLUOKITTAIN VUONNA 2015

4. TURVAPAIKANHAKIJOIDEN SUKUPUOLIJAKAUMA VUONNA 2015

31.12.2015 Suomessa oli aikuisille ja perheille suunnattuja vastaanottokeskuksia 144 ja yksin maahantulleille alaikäisille 68 yksikköä. Näistä Suomen Punaisen Ristin ylläpitämiä oli 105, yksityisten kaupallisten toimijoiden ylläpitämiä oli 41, valtion ja kuntien ylläpitämiä oli 33 sekä järjestöjen, yhdistysten sekä seurakuntien ylläpitämiä oli 33. (Maahanmuuttovirasto 2016, 38. Kuvio 5.)

5. VASTAANOTTOKEKUSTEN MÄÄRÄT VUONNA 2015

2.3. Suomalaisien näkemyksiä maahanmuutosta vuosina 1987–1993

Näkemyksiä suhtautumisessa maahanmuuttajiin voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavista näkökulmista: Pelkäävätkö suomalaiset järjestäytyneen rikollisuuden, terrorismin leviämistä Suomeen? Miten suhtaudutaan eri kansallisuusryhmien avioitumiseen suomalaisten kanssa? Miten suhtaudutaan erilaisten kulttuurien, uskontojen, äidinkielen, rasismin lisääntymiseen Suomessa? Missä rooleissa maahanmuuttajat voidaan Suomessa hyväksyä ja mitkä voivat olla heidän asemansa ja oikeutensa suomalaisessa yhteiskunnassa? Nähdäänkö maahanmuuttajat suomalaisuutta rikastuttavana vai uhkaavana ilmiönä?

Vuonna 1987 suomalaiset näyttivät suhtautuvan myönteisemmin maahanmuuttajiin kuin ruotsalaiset. Syynä tähän voidaan nähdä edellä mainitut lukemat maahanmuuttajien määrästä Suomessa ja Ruotsissa. Ei ole hämmästyttävää, että suomalaiset olivat valmiita ottamaan vastaan pakolaisia tai muita maahanmuuttajia enemmän tai ainakin yhtä paljon kuin ennenkin. Suhtautuminen maahanmuuttajiin alkoi kuitenkin kiristymään 1993 laman myötä ja enemmistö katsoi suomalaisilla olevan etuoikeuden työpaikkoihin ja yleiseen hyvinvointiin Suomessa. (Jaakkola 1999, 13, 15.)

Myönteisemmin maahanmuuttoon suhtautuivat hyvin koulutetut, kaupunkilaiset, ylemmät toimihenkilöt, naiset, opiskelijat, uskonnolliset sekä henkilöt, joiden lähipiirissä oli ulkomaalaisia, ja kielteisemmin vähän koulutusta saaneet, maaseudulla asuvat, työväestö, maanviljelijät, miehet, eläkeläiset ja työttömät sekä henkilöt, jotka eivät tunteneet ulkomaalaisia (Jaakkola 1999, 44).

Mieluummin kuin pakolaisia, Suomeen haluttiin ottaa ”hyödyllisten” alojen edustajia, kuten tiedemiehiä, asiantuntijoita, kieltenopettajia tai tulkkeja. Suhtautuminen pakolaisiin näyttäytyi myös lamavuosina. Vuonna 1987 suhtautuminen oli myönteisempää kuin lamavuosina ja suhtautuminen muuttui taas laman jälkeen myönteisemmäksi. (Jaakkola 1999, 25–27.)

2.4. Suomen Punainen Risti ja vastaanottokeskustoiminta

Punaisen Ristin perustajana pidetään sveitsiläistä Henry Dunant`ia, joka osallistui Solferinon taistelun (1859) uhrien auttamiseen. Suomen Punainen Risti (SPR) on perustettu vuonna 1877 haavoittuneiden ja sairaiden sotilaiden hoitoa varten. Suomen Punainen Risti on yksi Suomen suurimmista kansalaisjärjestöistä. Suomen Punainen Risti auttaa apua tarvitsevia kotimaassa ja ulkomailla noudattaen Punaisen Ristin seitsemää periaatetta, jotka ovat inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, yleismaailmallisuus sekä ykseys. Vastaanottokeskus-toimintaa Suomen Punainen Risti toteuttaa yhdessä maahanmuuttoviraston kanssa. Turvapaikanhakijat asuvat vastaanottokeskuksissa ja odottavat siellä turvapaikkapäätöstään. (Punainen Risti 2017.)

Vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijoille järjestetään majoitus, vastaanottoraha, välttämättömät sosiaali- ja terveyspalvelut, tulkkipalvelut, välttämättömien perustarpeiden turvaaminen sekä työ- ja opintotoimintaa. Suomen Punaisen Ristin vastaanottokeskuksessa työskentelee moniammatillinen henkilökunta, pitää sisällään johdon, sosiaalityöntekijät, sairaanhoitajat, opettajat, ohjaajat, tulkit, perhetyöntekijät sekä vartijat. Vastaanottokeskuksessa tavoitteena on tukea ja ylläpitää turvapaikanhakijoiden toimintakykyä turvapaikkaprosessin aikana (Suomen Punainen Risti, 2018).

Suomen Punaisella Ristillä on käytössään SKYOPE -hankkeen opintotoiminnan suunnitelma. Opintotoiminnan suunnitelma on yhdeksän-portainen, jossa liikkeelle lähdetään luki-tasosta, joka on suunnattu turvapaikanhakijoille, joilla ei ole luku- eikä kirjoitustaitoa. Seuraavaksi on startti 1, startti 2, perus 1, perus 2, jatko 1, jatko 2, taito 1 sekä viimeisenä taito 2. Kaikki tasot suoritettuaan turvapaikanhakijan suomen kielen taito vastaa A2.1 -tasoa, jolloin hän oleskeluluvan saatuaan ja halutessaan siirtyä opiskelemaan ammattia tai jatkamaan suomen kielen opiskelua siirtyy suoraan B1 -tasolle. Turvapaikanhakijalle opintotoiminta antaa sekä kielellisen että kulttuurin oppimisen lisäksi valmiuksia kotoutumiseen sekä tukee toimintakykyä ja hyvinvointia. Koska opiskelupaikkana vastaanottokeskus on erilainen johtuen opiskelijoiden epävarmasta elämäntilanteesta, opetuksesta on pyritty

rakentamaan käytännönläheinen ja turvapaikanhakijoiden arkea huomioiva. Vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijat sitoutuvat aina joko työ- tai opintotoimintaan ja tästä toistuvasti kieltäytyessään turvapaikanhakijan vastaanottorahaa voidaan leikata korkeintaan 20 prosenttia enintään kahden kuukauden ajalta. (Suomen Punainen Risti, 2014.)

Suomen tai ruotsin kielen opetuksen lisäksi Maahanmuuttovirasto on kehittänyt vuonna 2014 hankkeen, jossa keskityttiin vastaanottokeskuksissa tehtävän mielenterveystyön edistämiseen. Kotimaassa koetut asiat sekä elämäntilanne vastaanottokeskuksessa rasittavat turvapaikanhakijoiden henkistä hyvinvointia, vähentäen näin heidän edellytyksiä pärjätä omatomaisesti. Tässä MIELIVOK-hankkeessa toteutetaan ehkäisevää mielenterveystyötä, josta valtaosa toteutuu lääketieteellisten perusteiden toteutettavien mielenterveyspalveluiden ulkopuolella, kuten päivähoitossa, kouluissa, järjestöissä, sosiaalihuollossa ja tämän hankkeen myötä myös turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksissa. Tavoitteena on ongelmien varhainen tunnistaminen, toiminnan suunnittelu ja sen toteuttaminen, pyrkien siirtämään koulutuksessa opitut asiat vastaanottokeskusten jokapäiväiseen toimintaan. (Maahanmuuttovirasto, 2018.)

MIELIVOK materiaalit käsittelevät Suomen lainsäädäntöä, työntekoa Suomessa, suomalaista yhteiskuntaa, tasa-arvoa ja seksuaaliterveyttä, omaa jaksamista, hyvinvoinnin ylläpitoa, kuinka huolehtia ravinnosta sekä kuinka huolehtia omasta taloudesta. MIELIVOK-materiaalit voidaan liittää osaksi työ- ja opintotoimintaa. Materiaalit soveltuvat jaettavaksi ryhmille tarkoitetuissa koulutustilaisuuksissa. Näillä materiaaleilla halutaan edistää turvapaikanhakijan omatomisuutta ja pärjäämistä sekä vastaanottokeskuksessa asuttaessa kuin sen jälkeisessäkin elämässä. (Maahanmuuttovirasto, 2018.)

2.6. Irakin historiaa

6. LÄHI-IDÄN KARTTA

<http://fi.maps-dubai.com/dubai-on-l%C3%A4hi-id%C3%A4n-kartta>

Irak eli Irakin tasavalta sijaitsee Lähi-idässä ja rajanaapureina ovat Saudi-Arabia, Kuwait, Syyria, Turkki, Jordania sekä Iran. (Kuvio 6.) Irak on maailman tärkeimpiä öljyntuottajamaita. Irakin väkiluku on noin 40 miljoonaa, josta suurimmassa kaupungissa, pääkaupungissa Bagdadissa asuu noin 9 miljoonaa asukasta. Asukkaista 2/3 on äidinkielenään arabiaa puhuvia arabeja ja 1/3 Pohjois-Irakissa, Kurdistanissa, kurdia puhuvia kurdeja.

Vuonna 1979 valtaan nousi Saddam Hussein ja hallitsi maata vuoteen 2003 asti. Vuosina 1980-1988 Irak oli sodassa Iranin kanssa ja yritti vallata Kuwaitin vuonna 1991. Vuonna 2003 amerikkalaiset ja brittiläiset joukot miehittivät Irakin ja Saddam Hussein syöstiin vallasta sekä USA nimitti maalle uuden hallinnon. Irakin presidenttinä toimi väliaikaishallituksessa Ghazi Mas` al Ajil Al-Yawar vuoteen 2005 asti ja hänen jälkeensä presidentiksi nousi Jalal Talabani vuosiksi 2005-2014. Irakissa pidettiin ensimmäiset vapaat vaalit yli viiteenkymmeneen vuoteen vuonna 2005. Eniten ääniä saivat vaaleissa shiiamuslimien ja kurdien puolueet. Sunnimuslimit, jotka olivat olleet aiemmin vallassa, menettivät tämän seurauksena paljon poliittista kannatustaan. Vuonna 2006 tapahtunut pommi-

isku shiiamuslimien moskeijaan kärjisti shiia- ja sunnimuslimien välejä entisestään. Vuonna 2014 ääri-islamistinen järjestö Isis (= Islamic state in Iraq and Syria) valtasi Irakin toiseksi suurimman kaupungin Mosulin sekä useita muita alueita pahentaen näin Irakin tilannetta entisestään. Isis hallitsi osia Irakista ja Syyriasta vuosina 2014-2017. Vuodesta 2014 Irakin presidenttinä on toiminut Fuad Masum. (Globalis, 2015.)

2.7. Islam (=uskollinen Jumalalle)

Islamin perustajana nähdään profeetta Muhammed (570-630 jKr.) joka vakuuttui Jumala Allahista noin vuonna 610 jKr. Islam on maailman toiseksi suurin ja nopeimmin leviävä uskonto. Sen kannattajia, muslimeja (=uskollinen) on noin 1,4 miljardia ja se on levinnyt Lähi-itään, Pohjois-Afrikkaan, Aasiaan sekä osaan Euroopasta. Muhammed asui aluksi kotikaupungissaan Mekassa, mutta siirtyi kannattajineen Medinaan, jossa hänestä tuli sekä uskonnollinen että poliittinen johtaja. Lisäksi hänestä tuli sotapäällikkö, kun Medinassa puhkesi taisteluita monijumalaisia arabeja vastaan. Hän kuoli samassa kaupungissa myöhemmin ja tämän myötä Medinasta tuli toinen muslimien pyhä kaupunki Mekan lisäksi. Jerusalem on muslimeille tärkeä, koska Muhammedin uskotaan nousseen taivaaseen sieltä. (Pedanet i.a.)

Muhammedin ilmestykset koottiin hänen kuolemansa jälkeen pyhään kirjaan, Koraaniin. Koraani antaa ohjeet, miten muslimien tulee elää ja palvella Allahia. Koraani koostuu 14 luvusta eli suurasta. Koraani on kirjoitettu arabiaksi ja siitä on tehty käännöksiä, mutta moni muslimi pitää niitä vain jäljitelmänä aidolle arabiankieliselle Koraanille. Siksi myös tärkeimmät tunnustukset luetaan aina arabiaksi. Koraani antaa ohjeet oikealle elämäntavalle. Koraani jakaa elämän ja uskon sisällön viiteen peruspilariin: 1. Usko tulee tunnustaa julkisesti ja siksi muslimit lausuvat päivittäin arabian kielellä

لا اله الا الله محمد رسول الله

”ei ole muuta jumalaa kuin Allah ja Muhammed on hänen lähettiläänsä.” 2. Rukous, ihmisen tulee viidesti päivässä rukoilla jumalaa. Muslimit peseytyvät ennen rukousta ja rukoilevat Mekkaa kohti polvillaan, otsa maahan painettuna. 3.

Almut, rikkaiden velvollisuutena on jakaa omaisuudestaan köyhille. 4. Paasto, muslimien tulee koko Ramadan-kuukauden ajan pidättäytyä ruuasta ja juomasta sekä sukupuolisesta kanssakäymisestä päiväsaikaan. Ainoastaan sairaan, raskaana olevan, vanhuksen tai lapsen ei tarvitse paastota. Kun aurinko laskee, muslimeilla on taas lupa syödä. 5. Pyhiinvaellus, aiemmin kun muslimeja oli vain Arabiassa, tuli pyhiinvaellukselle Mekkaan mennä kerran vuodessa. Nykyään yleisenä Islamin oletuksena on, että kaukana Arabiasta elävien muslimien tulee mennä pyhiinvaellukselle ainakin kerran elämässään.

Lisäksi on useita pienempiä säädöksiä elämälle, kuten että sianlihan ja veriruokien syöminen on kielletty. Miespuolisten muslimien tulee juutalaisten tavoin ympärileikkauttaa itsensä lapsena. Islam on joissakin maissa tullut vapaamielisemmäksi kuin muualla. Esimerkiksi Turkissa musliminaisten ei tarvitse käyttää huntua kasvojensa suojana kuten muualla. Avioliitto on myös nykyään yleensä yhden miehen ja naisen välinen, kun taas edelleen esimerkiksi Saudi-Arabiassa voi muslimimiehellä olla neljä vaimoa.

Suomeen on tullut viime vuosikymmeninä yhä enemmän muslimeja maahanmuuton ja pakolaisuuden vuoksi. Erityisesti isoissa kaupungeissa on islamilaisia yhdyskuntia ja joitakin moskeijoita, joissa muslimit käyvät rukoilemassa. (Pedanet i.a.)

2.8. Rasismi

Rasismilla tarkoitetaan oletetun ihmisryhmän arvottamista esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella alempiarvoiseksi kuin muut ihmisryhmät. Rasismiin kuuluu usein, että omaa ryhmää pidetään parempana kuin toisten ryhmää aiheuttaen eriarvoistumista. Rasismia käytetään vallan välineenä.

Rasismien kohteeksi joutuu muita herkemmin etniset vähemmistöt ja ulkonäöltään kantaväestöstä erottuvat maahanmuuttajat. Maahanmuuttajien lähipiiriin kuuluvat henkilöt ja Suomen etniset vähemmistöt, kuten romanit sekä saamelaiset ovat joutuneet rasististen rikosten uhreiksi. Rikoksen kohteiksi ovat lisäksi joutuneet avoimesti rasismia vastustaneet henkilöt ja tahot.

Rasismi voidaan jakaa kahteen ryhmään, institutionaaliseen rasismiin, jossa lainsäädännön avulla on tuotettu ja toteutettu erilaisten instituutioiden (esimerkiksi sairaaloiden, koulujen, työnvälitystoimistojen, pankkien) käytäntöihin ja sääntöihin perustuvaa rasismia, joka ilmenee muun muassa työsyrijintänä, syrjintänä opinnoissa, tulkkien puutteena, maahanmuuttajien toistuvina tarkastuksina julkisilla paikoilla, ravintolaan pääsyn eväämisenä. Sekä arkipäivän rasismina, jossa rasismia kohdataan arkielämässä ilmeten tapoina, eleinä, ilmeinä, vitseinä, nimittelyinä, välttelemisinä, syrjintänä tai eristämisenä. (Suomen Punainen Risti, 2018.)

3 PSYKOLOGISEN KEHITYKSEN VAIHEET

Maahanmuuttajanuorille haasteensa luo kahden kulttuurin yhteensovittaminen. He voivat tuntea syyllisyyttä tai ahdistuneisuutta kokiessaan pettäneensä läheisensä eläessään uuden kulttuurin jäsenenä, mutta kuitenkin eristäytyneisyyttä uudesta kulttuurista ylläpitäessään ja kunnioittaessaan kotimaansa kulttuuria. (Brough, Gorman, Ramirez & Westoby 2003.)

3.1. Lapsuus

Syntymästään saakka lapsi suuntautuu ympäristöönsä tutkimalla ja olemalla vuorovaikutuksessa häntä hoitavien aikuisten kanssa. Vuorovaikutus opettaa lasta herättämään hoitavien aikuisten huomion sekä saamaan lohtua ja turvaa. Vuorovaikutuksessa lapsi oppii, voiko aikuisiin luottaa ja kehittää keinoja kuinka aikuinen vastaa vuorovaikutustilanteissa lapsen toivomalla tavalla. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2007, 29.)

Kun aikuinen on myönteisesti lapsen arjessa läsnä, lapselle vahvistuu myönteinen minäkuva itsestä ja omista mahdollisuuksistaan kun taas aikuinen, joka toistuvasti aiheuttaa lapselle torjutuksi tulemisen kaltaisia kokemuksia, saa lapsen tuntemaan itsensä arvottomaksi (Nurmi ym. 2007, 30) ja hän on muita alttiimpi tunne-elämän ongelmille, kuten ahdistuneisuus, eristäytyneisyys, käytöshäiriöt kuten levottomuus sekä aggressiivisuus (Nurmi ym. 2007, 71.) Lapsen kokemat myönteiset vuorovaikutussuhteet vahvistavat lapsen sosiaalisuutta ja helpottavat myöhemmin ystävyyssuhteiden luomisessa sekä ongelmanratkaisutaidoissa (Nurmi ym. 2007, 55).

3.2. Nuoruus

Aikuisia hämmentävä vaihe lapsen kehityksessä on nuoruus, jolloin lapsella kehittyy fyysinen kasvu, itsenäinen ajattelu sekä sosiaaliset taidot. Lapsen oman kehityksen lisäksi hänen toimintaansa ohjaa kaveripiirin valinnat, harrastukset

sekä kouluttautuminen. (Nurmi ym. 2007, 124.) Nuoren ajatteluun vaikuttaa silti edelleen vahvasti hänen vanhempiansa näkemykset sekä kasvatuskäytännöt (Nurmi ym. 2007, 130). Lisäksi nuorella on paljon tavoitteita, jotka liittyvät koulutukseen, ammattiin sekä ihmissuhteisiin. Tavoitteina nähdään positiivisia asioita ja vaikka nuori eläisikin haastavassa elämäntilanteessa, hän yleensä näkee tulevaisuudessa positiivisiakin mahdollisuuksia, joskin hän myös ajattelee, että hänen on haastavampaa niitä tavoitella. (Nurmi ym. 2007, 136-137.)

Nuoruus on kehitysvaiheena haavoittuva. Nuori kokee haasteita, jotka joko häviävät aikuisiässä tai jatkavat laajentumistaan suuremmiksi haasteiksi. Nuoren kohdatessa haasteita, hän kokee masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta. Nuoren pahoinvointia on todettu lisäävän etenkin erilaiset traumaattiset kokemukset, kuten läheisen itsemurha, konfliktit perheessä kuten avioero tai puutteet sosiaalisessa elämässä kuten ystävän puuttuminen. (Nurmi ym. 2007, 151.) Aikuisiän haasteita pystytään ennustamaan paljolti jo lapsuudessa ilmenneiden riskitekijöiden kautta, kuten lapsuuskodin ihmissuhdeongelmat, heikko taloudellinen tilanne tai päihteiden käyttö. (Nurmi ym. 2007, 203.)

Lapsuudesta ei pysty hyppäämään aikuisuuteen, vaan siirtyminen tapahtuu vaiheittain nuoruuskehityksen kautta. Nuoren psyykkinen kehitys on kypsytöntä edeten ja taas taantuen. Nuori pyrkii itsenäisyyteen, mutta on toisaalta riippuvainen perheestään, josta hakee turvaa ja rajoja. Nuoren saadessa arvostusta, rakkautta, tilaa kehittyä, ikätoverien ystävyyttä, aikuisten asettamia rajoja, aikuisten läsnäoloa, luvan tehdä erehdyksiä ja uhmata aikuista, hän oppii tuntemaan itsensä ja rajansa. Tämä auttaa kestävämpään aikuisuuden mukanaan tuomia tappioita. (Aalberg & Siimes 2007, 127-130.)

Entä jos kehitys ei etenekään odotusten mukaan? Nuorelle tapahtuvia tyypillisiä traumaattisia kokemuksia on esim. vanhempien avioero, kuolemantapaukset lähipiirissä, ikätoverien menetys esim. toistuvien muuttojen seurauksena. Yleensä tästä seuraava taantuma korjaantuu, mutta pienellä ryhmällä taantuma syvenee ja voi johtaa minuuden rikkoontumiseen. Pakolaisuus on yksi mahdollinen tällainen taannuttaja. (Aalberg ym. 2007, 150.)

Geenit eli perintötekijät antavat suuntaa lapsen ja nuoren kehitykselle. Geeni tulee kreikankielen sanasta "genos" tarkoittaen syntyperää. Lasta kohtaava

edellä mainittu traumaattinen kokemus, heijastuu jokaiselle lapselle perimän tavoin eri tavalla. Jos lapsi esimerkiksi on kokenut väkivaltaa, sen on todettu myöhemmässä vaiheessa usein liittyvän lapsen väkivaltaiseen käytökseen. Perimä muokkaa lapsen ja nuoren kehitystä yhdessä ympäristön kanssa, siten että perimä tasapainottaa vuosisatojen samankaltaisuudellaan ympäristön ennakoimattomuutta. (Luoma, Mäntymaa, Puura & Tamminen 2008, 86.)

3.3. Aikuisuus

Aikuisuus tuo vastuuta nuoren elämään. Aikuisena kannetaan vastuu omasta itsestä vastaten omista päätöksistään sekä taloudellisesta toimeentulostaan. Nuori kokee haasteena siirtymän aikuisuuteen, jos hänellä ei ole pysyvää asuntoa tai loppuun saatettuja opintoja, työpaikkaa löydettyä tai solminut pitkäaikaista parisuhdetta. Ja tämä onkin tuonut mukanaan siirtymän pitkittymisen nuoruuden ja aikuisuuden välille. (Nurmi ym. 2007, 153.) Olen ottanut opinnäytetyöhöni näkyviin psykologisen kehityksen vaiheet siksi, että voidaan paremmin ymmärtää turvapaikanhakijan aikuisuuteen haavoittuvasti vaikuttaneet seikat.

4 TYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön haastattelujen tarkoituksena oli selvittää, miten Suomen Punaisen Ristin vastaanottokeskuksessa voitaisiin auttaa turvapaikanhakijaa jaksamisessa kun turvapaikkaprosessi pitkittyy. Haastattelujen tavoitteena oli löytää keinoja työntekijöille toimia hyvinvointia edistävästi työskentelyssä turvapaikanhakijan kanssa. Kysymykset oli laadittu siten, että ne käsittelivät neljää aihealuetta: tulositytä Suomeen, tunnelmaa nyt Suomessa, ajatuksia Suomesta, suomalaisuudesta ja maahanmuuttovirastosta sekä haaveita tulevaisuudelle. Tarkoituksena oli löytää sekä turvapaikanhakijan omia vahvuuksia sekä haastattelujen avulla antaa eväitä vastaanottokeskuksen henkilökunnalle turvapaikanhakijan tukemisessa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Mitkä seikat auttavat jaksamisessa pitkittyneessä turvapaikkaprosessissa?
- Mitkä seikat vähentävät jaksamista pitkittyneessä turvapaikkaprosessissa?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tutkimus toteutettiin haastattelemalla viittä Suomen Punaisen Ristin vastaanottokeskuksessa asuvaa nuorta aikuista, iältään 20–30-vuotiasta irakilaisesta miehestä. Käytetty menetelmä oli teemahaastattelu ja vastaukset analysoitiin sisällönanalyysin avulla.

5.1. Menetelmät

Tutkimus tehtiin Suomen Punaisen Ristin vastaanottokeskuksessa, jossa työskentelee 35 työntekijää kahdessa osastossa. Aineiston keräämiselle oli pyydetty ja saatu lupa Suomen Punaisen Ristin, Hämeen piirin vastaanottotoiminnan johtajalta sekä vastaanottokeskuksen johtajalta. Jokaiselta haastateltavalta pyydettiin lisäksi kirjallinen lupa haastatteluun (LIITE 1, haastateltavan suostumuslomake). Haastattelut toteutettiin marras-tammikuussa 2017–2018. Haastattelut on nauhoitettu.

Haastattelutilanteessa on aina roolit, joissa tieto on haastateltavalla ja haastattelija on tietämätön osapuoli. Haastattelutilanteessa ollaan haastattelijan aloitteesta ja hän myös ohjaa tai vähintäänkin suuntaa keskustelua tiettyihin keskusteluaiheisiin. Haastateltava ja haastattelija edustavat useimmiten erilaisia sosiaalisia maailmoja, jotka kohtaavat haastattelutilanteessa. Asioiden tarkastelu toisen osallistujan näkökulmasta yhdistää haastateltavaa ja haastattelijaa niin, että erilaisuutta ei välttämättä huomaa itse haastattelutilanteessa. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 36.)

5.2. Laadullinen tutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa materiaali kerätään todellisessa tilanteessa, jossa tutkijan omilla havainnoilla ja keskustelulla on suuri painoarvo. Laadullinen tutkimus soveltuu erinomaisesti tilanteisiin, jotka ovat haastavia ja ei niin hyvin tunnistettavia, jolloin voidaan hyödyntää tutkimuksen vapautta rakentaa

suunnittelu ja toteutus joustavasti. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla ei ole etukäteen määriteltyjä oletuksia tutkimuksen tuloksista vaan tutkittavien omat näkökulmat ovat keskeisessä roolissa. Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruumenetelminä voidaan käyttää muun muassa teemahaastatteluja, omaelämäkertoja, videoita tai valokuvia.

Tutkimukseen osallistuvien määrä ei ole niinkään oleellista, vaan että materiaalia kerätään henkilöiltä, joilla on mahdollisimman paljon tietoa tai kokemusta asiasta. Tällöin kannattaa harkitusti valikoida otanta tutkittavista, jotka ovat tarkoitukseen sopivia. Laadullisen tutkimuksen tarkoitus on tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta ja kun tutkittavilta ei enää saada uutta tutkimustietoa, on tutkimusotos riittävä. Tuotetussa materiaalissa voidaan analysointi suorittaa joko tekemällä tulkintoja aineistosta käsin kehittäen sitä tutkimuksen kuluessa tai pitämällä aineistoa tutkijan ajattelun lähtökohtana. Alustavat käsitteet ja oletukset ohjaavat tutkijaa, mutta ne voivat muuttua kun aineisto on koottu ja analysoitu suhteessa teoriaan. (Hiltunen, 2018.)

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia turvapaikanhakijan jaksamista pitkittyneissä turvapaikkaprosesseissa, johon laadullinen tutkimusmenetelmä sopi mielestäni hyvin. Opinnäytetyössäni toivoin löytäväni haastateltavien hyvinvointia lisääviä seikkoja sekä hyvinvointia vähentäviä seikkoja ja nämä nimenomaan näyttäytyvät kokemuksen kautta, mitä voidaan laadullisella tutkimuksella tuottaa.

5.3. Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen haastattelumuodoista. Siihen ei varsinaisesti kuulu kysymysten tarkkaa ennakoasetelmaa, riittää ainoastaan, että päälinjoja on hahmoteltu. Kysymykset jaotellaan niiden sisällön mukaan kahteen ryhmään: tosiasiakysymyksiin sekä mielipidekysymyksiin. Teemahaastattelun erityispiirteenä nähdään joustavuus, mutta on tärkeää, että haastattelun suunnitteluvaiheessa pyritään mahdollisimman yksityiskohtaisesti selvittämään omat tavoitteet haastattelulle. Liittyvätkö tavoitteet enemmän tosiasioihin vai haastateltavan arvostamiin näkökulmiin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 106-107.)

Kysymykset voidaan ryhmitellä pääkysymyksiin, jotka muodostavat kehyksen koko haastattelulle, tarkentaviin kysymyksiin, joiden avulla haastateltavaa voidaan rohkaista täydentämään tai selittämään tarkemmin vastauksiaan, jatkokysymyksiin, joiden avulla saadaan uusia näkökulmia asioihin, avauskysymyksiin, joiden avulla selvennetään käsitteistöä, haastateltavan muistia virkistäviin kysymyksiin sekä kokoaviin yhteenvetokysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 106-107.)

Kysymysten järjestys ja laajuus voi vaihdella eri haastattelujen välillä. Tärkeää on kuitenkin, että haastattelija varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt kysymykset käydään läpi. (Eskola & Vastamäki 2010, 28.) Jos teemahaastattelun aihe on arkaluontoinen, on tyypillistä, että heti haastattelun alussa ei mennä itse aiheeseen, vaan käydään keskustelua, jolla on muutakin tavoitetta kuin varsinaisen tiedon kerääminen. Tavoite voi olla esimerkiksi rauhallisen ilmapiirin rakentaminen sekä luottamuksellisen suhteen luominen haastattelijan ja haastateltavan välille. (Eskola & Vastamäki 2010, 32.) Luottamuksellisessa haastattelussa haastattelija kertoo totuudenmukaisesti haastattelun tarkoituksesta, pitää saamansa tiedot luottamuksellisina sekä suojelee haastateltavan anonymiteettiä. Haastattelija myös osoittaa kiinnostusta haastateltavaa ja tämän sanomisia kohtaan. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 41.)

5.4. Aineiston muodostaminen

Haastattelututkimukseen osallistuvat turvapaikanhakijat valittiin kotimaan, kieliosaamisen sekä ikäjakauman perusteella. Suomeen vuonna 2015 tulleista turvapaikanhakijoista suurin ryhmä muodostui irakilaisista yksintulleista nuorista miehistä. Tulkin käyttämisen hyvinkin henkilökohtaisessa haastattelussa koin haasteelliseksi haastattelun onnistumisen suhteen ja siksi haastatteluun valikoitui turvapaikanhakijat, jotka kykenivät kommunikoimaan englannin kielellä. Yksi haastateltavista vaihtoi kielen arabiaan kesken haastattelun ja käytimme tulkkia hänen haastattelussaan.

Purin haastattelunauhat kirjoittamalla ne sanasta sanaan tekstitiedostoksi. Haastatteluista muodostui 19 sivua tekstiä. Haastattelut tein englanniksi ja teksti

oli tässä vaiheessa englanniksi. Seuraavaksi poimin tekstistä lauseet, jotka liittyivät tutkimuskysymyksiin. Poiminnan jälkeen ryhmittelin mielestäni yhteen kuuluvat lauseet ja asiat eri koodiväreillä, niin että sain rakennettua kokonaisuuksia. Kokonaisuudet koostuivat tilannekartoituksesta, nykyhetken jaksamisesta, näkemyksestä Suomesta sekä tulevaisuuden suunnitelmista ja näkemyksistä.

6 MAAHANMUUTON LAUKAISEMA KRIISI

Turvapaikanhakijan elämä on vastaanottokeskuksissa odottamista ja epävarmuutta. He kokevat olevansa ei-missään. Vastaanottokeskus koetaan välitulana, joka koostuu monista erilaisista ihmisistä, kielistä ja kulttuureista, tavoista ja tottumuksista eläen ja muotoutuen yhä uudelleen. He eivät ole enää kotimaassaan, mutteivat myöskään osana suomalaista yhteiskuntaa. Kotimaassa vallinnut sotatila, nälänhätä, kiduttaminen ja kuolemanuhka mutta kuitenkin suhteellinen itsenäisyys ja päätöksentekokyky sekä koti, perhe ja suku ovat poistuneet taka-alalle. Tilalle on tullut uuden kotimaan oleskelulupapäätöksen odottaminen, migrin puhuttelut, poliisikuulustelut, vastaanottokeskuksen levottomuudet ja yksinäisyys. (Suoranta 2011, 43-44.) Monet ovat traumatisoituneet todistamalla rakkaiden tai ystävien kuolemaa tai kidutusta. Lisäksi heillä trauma kohdistuu suorasti tai epäsuorasti tapahtumasarjaan jopa pitkältäkin ajanjaksolta. (Jamil, Hakim-Larson, Farrag, Kafaji, Duqum & Jamil 2002.)

Muutettaessa maahan, jonka kulttuuri on täysin erilainen kuin mihin on synnytty ja kasvettu, joudutaan elinikäiseen prosessiin, joka jättää pysyvät jäljet. Muuttamisen tapahtuessa omasta halusta, pidetään tätä usein rikastuttavana kokemuksena, joka vahvistaa persoonallisuutta. Kun lähdetään pakosta kotimaasta, uuden kulttuurin vastaanottaminen voi olla vaikeaa ja aiheuttaa raskaalta tuntuva avuttomuuden tunnetta. (Alitolppa-Niitamo 1994, 24.) Kummassakin tilanteessa ratkaisevaa on, miten tervetulleeksi ja hyväksytyksi vastaanotto uudessa kotimaassa koetaan (Alitolppa-Niitamo 1994, 25).

Turvapaikanhakijan elämä vastaanottokeskuksessa on odottamista. Miten jatkaa eteenpäin kun odottaminen päättyy. Miten voimme tukea uuteen asettautumista, juurettomuuden ja vierauden tunteessa, yksinäisyydessä ja epäluuloisuudessa. Meistä jokainen kasvaa johonkin kulttuuriin ja tämä kulttuuri ohjaa toimiamme. Kun tulemme uuteen maahan ja kulttuuriin, joudumme opettelemaan kaiken uudestaan ja miettimään koko ajan, osaammeko toimia oikein. (Haavisto & Bremer 2009, 19.)

Vastaanottokeskus on turvapaikanhakijan ensimmäinen sosiaalisten suhteiden luomisen mahdollistava paikka, ja jos hän ei saa vastaanottokeskuksesta henkistä tukea, sen puute voi vaikuttaa vahvasti turvapaikanhakijan psyykkiseen hyvinvointiin. (Maahanmuuttovirasto, 2018.) On tärkeää, että turvapaikanhakijalle herää tunne, että hänen tilanteensa vaikeus on ymmärretty ja että hänen ajatuksensa ja tunteensa otetaan vakavasti. Vaikka vastaanottokeskuksen henkilökunta ei pysty auttamaan itse turvapaikkaprosessissa, henkilökunnan myötätuntoisella, vilpittömällä ja valmiina auttamaan -asenteella on suuri merkitys. (Maahanmuuttovirasto, 2018.)

6.1. Psyykkinen kriisi

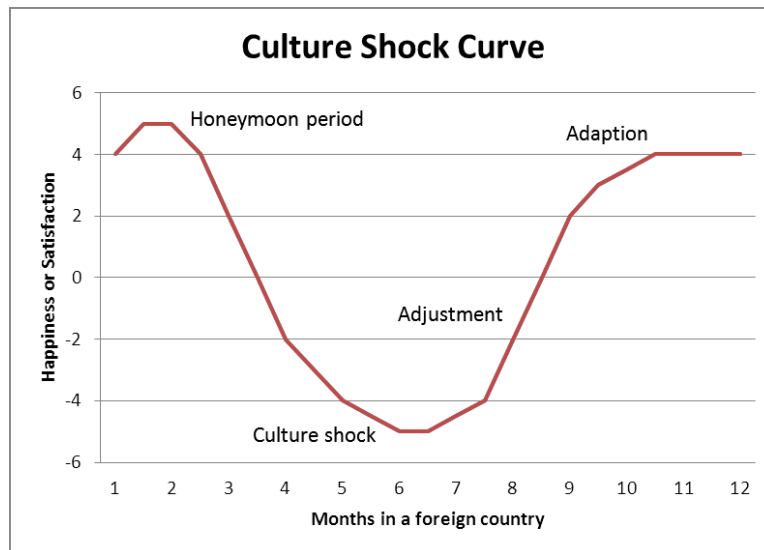
Usein vieraaseen maahan muutto ja uuden kulttuurin kohtaaminen laukaisee psyykkisen kriisin. Tällöin turvapaikanhakija on joutunut tilanteeseen, jossa hänen aikaisempi elämäkokemuksensa ei enää riitä. Vaikka muuton taustalla on usein jopa vuosia kestänyt epävarmuus ja kaoottisuus, on pakeneminen kotimaasta kuitenkin ihmisen vaikeimpia päätöksiä. (Suomen mielenterveysseura 1999, 42.) Kriisi koetaan aluksi stressaavana ja raskaana. Turvapaikanhakija suree menetyksiään, jotka maahanmuutto on aiheuttanut, kuten yhteyden menettämistä perheenjäseniin ja ystäviin, sosiaalisen tai ammatillisen aseman menettämistä sekä tutun ympäristön, kulttuurin ja kielen menettämistä. Samaan aikaan turvapaikanhakijan täytyisi jaksaa sopeutua uuteen maahan ja aloittaa alusta sosiaalisen verkoston luominen. (Alitolppa-Niitamo 1994, 25.)

Psyykkinen kriisi jakaantuu kahteen osaan, sokkivaiheeseen sekä reaktiovaiheeseen. Sokkivaiheen aikana turvapaikanhakija ei suostu käsittelemään tilannetta. Hän saattaa näyttää kaikin puolin rauhalliselta, vaikka kaikki olisi yhtä kaaosta ja uudet asiat koetaan jännittävinä ja mielenkiintoisina ja turvapaikanhakijat kokevat suurta kiitollisuutta uutta maata kohtaan. Reaktiovaihe alkaa siinä vaiheessa, kun kriisissä oleva avaa silmänsä tapahtuneelle ja suostuu käsittelemään asiaa.

Sokki- ja kriisivaiheessa turvapaikanhakijan tunteet vaihtelevat surusta ja epätoivosta vihaan ja turvapaikanhakija saattaa ajautua epätoivoisiin tekoihin, kuten itsensä tai toisten vahingoittamiseen. Hänellä saattaa myös ilmetä erilaisia stressioireita ja psykosomaattisia oireita, kuten vatsakipua ja päänsärkyä (Alitolppa-Niitamo 1994, 27). Turvapaikanhakija ei selviytyäkseen tarvitse sääliä vaan ennemminkin tukea, kulttuuritietoutta ja toivoa, joka antaa mahdollisuuden uuteen elämään (Suomen mielenterveysseura 1999, 43).

Varhaismielenterveysongelmia esiintyy Suomeen saapuneilla turvapaikanhakijoilla, jotka ovat saattaneet joutua odottamaan päätöstä oleskeluluvasta jopa kaksi vuotta. Pitkä odottaminen, epävarmuus ja tietämättömyys aiheuttavat voimakasta ahdistuneisuutta, pelkotiloja sekä jopa väliaikaisia psykoottisia käyttäytymishäiriöitä. (Diarra, Tuominen & Föhr 1997, 132.) Turvapaikanhakija, joka on lähtenyt ilman perhettään, kokee tietämättömyyttä joka päivä, kohdaten tilanteita, jotka aiheuttavat stressiä ja turvapaikanhakija saattaa sulkeutua niin, että hän alkaa välttelemään kontakteja suomalaisten kanssa. Turvapaikanhakija on saattanut kokea jo kotimaassaan viranomaisten taholta syrjintää tai suoranaista henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Kun turvapaikanhakija uudessa kotimaassaan kokee uudelleen, että häntä ei tueta ja ymmärretä, hän näkee uuden kulttuurin lähes yksinomaan kielteisenä ja uhkaavana. Tämä voi ilmetä tunteenpurkauksina, puhumattomuutena ja torjumisena. Kukaan ei auta minua, kukaan ei usko minua, kukaan ei edes kuuntele minua. Tärkeintä olisi tällöin antaa turvapaikanhakijalle aikaa ja tilaa käydä läpi kokemuksiaan siinä määrin, kuin hän itse niistä tahtoo puhua. Hän saattaa olla peloissaan omista reaktioistaan ja tuntemuksistaan. (Tuominen ym. 1998, 100.)

6.2. Kulttuurishokki

7. KULTTUURISHOKKI

<http://keinkommenohnegehen.blogspot.fi/2015/04/kulttuurishokki.html>

Maahanmuuton vaihteita on Kalervo Oberg kuvannut jo 1950-luvulla, jaotellen sen neljään kulttuurishokin vaiheeseen. Ensimmäiseksi tulee kuherruskuukausivaihe, jolloin useimmat ihmiset ajattelevat positiivisesti. Kaikki uusi koetaan jännittävänä ja kiehtovana. Elämä on kiireistä, kaiken uuden sisäistämistä. Toinen vaihe on torjumisvaihe, jolloin pieniä haasteita alkaa kasaantumaan ja koetaan, että tarvittavaa apua ei ole saatavilla. Kolmannessa vaiheessa, taantumisvaiheessa, taannutaan lähtömaan tapoihin ja kieleen, kaivataan lähtömaata ja se nähdään hyvänä. Neljäntenä vaiheena, toipumisvaiheena uusi kulttuuri tuntuu edelleen haastavalta mutta turvalliselta. Uutta kieltä ja tapoja käytetään arjessa ja henkilökohtainen iloisuus on palautumassa. (Oberg 1954. Kuvio 7.)

6.3. Maahanmuuttoa helpottavat näkökulmat

Hyvinvoinnin perustan, kyvyn hallita elämää, lukea ympäristöä sekä sopeutua siihen, muodostaa mielenterveys, joka voimavarana auttaa ihmistä kokemaan elämän mielekkääksi, solmimaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita sekä

toimimaan jäsenenä yhteiskunnassa (Maahanmuuttovirasto, 2018). Turvapaikanhakijan sopeutumista helpottavia seikkoja on useita, turvapaikanhakijan nuori ikä, koulutustausta, vastaanottajamaan suvaitsevaisuus, turvapaikanhakijan avoin, joustava ja haasteisiin valmis persoonallisuus. (Alitolppa-Niitamo 1994, 31.)

Kun ihmisellä on suotuisat olosuhteet, hänen mielenterveyden voimavaransa kasvavat. Näin harvoin on turvapaikanhakijoiden kohdalla. He elävät tilanteessa, jossa usein voimavaroja kuluu enemmän kuin uusiutuu. Mielenterveys ei ole pysyvä ominaisuus, vaan tila, joka vaihtelee samoin kuin ihmisen fyysinen terveyskin. Usein on niin, että mielenterveyden ongelmat kehittyvät pikkuhiljaa ja näkyvät vasta pitkän ajan kuluttua oireina, joissa turvapaikanhakijan elämään liittyy inhimillistä kärsimystä, elämänlaadun ja toimintakyvyn heikkenemistä ja sosiaalisia ongelmia. (Maahanmuuttovirasto i.a.)

Vapaaehtoisesti maahanmuuttaneilla nähdään olevan paremmat mahdollisuudet valmistautua edessä olevaan muuttoon ja muutokseen. Pakosta vieraaseen maahan ja erilaiseen kulttuuriin muuttaneiden katsotaan olevan henkisen sietokyvyn kannalta aivan erilaisessa tilanteessa. Maahanmuuttaja on saattanut viettää pitkiäkin aikoja pakolaisleireillä tai hänen matkansa Suomeen on voinut olla pitkä ja usean eri maan kautta kulkenut. Hän ei ole lähtenyt omasta halustaan ja siksi hänellä onkin usein voimakkaammat henkiset siteet kotimaahansa kuin vapaaehtoisesti lähteneellä. Hän saattaa tuntea voimakasta koti-ikävä ja Suomi ei tunnu onnelalta, vaan maalta johon hän joutui pakosta, koska ei voinut enää elää turvallisesti omassa kotimaassaan. Tämä aiheuttaa stressiä ja henkistä pahoinvointia ja vaikeuttaa maahanmuuttajan asettautumista Suomeen. (Tuominen 1998, 127.)

Vasta hetki sitten Suomeen muuttanut ja jo jonkin aikaa Suomessa asunut maahanmuuttaja on huomioitava eri tavalla. Ensimmäiset kokemukset maahanmuuton jälkeen ohjaavat myös tulevia mielikuvia ja kykyä sopeutua uusiin sääntöihin ja toimintamalleihin. On tärkeää myös huomioida, että kaikki eivät sopeudu eivätkä kykene elämään uuden kotimaan ehtojen ja sääntöjen mukaan. (Tuominen 1998, 23-25.)

7 POHDINTA: Elämää vastaanottokeskuksessa viiden irakilaisen nuoren aikuisen silmin

Turvapaikanhakijan ollessa ahdistunut, hänen usein kuulee sanovan, että ”miksi en mennyt Saksaan, nyt minulla olisi jo oleskelulupa, työpaikka ja osaisin kielen”. Kysyin syytä tähän lauseeseen ja sain selityksen, että kun lähdin Irakista ja kuljin kohti Keski-Eurooppaa, ajattelin mennä Saksaan, mutta sitten tapasin ystäviä ja tuttuja ja he sanoivat, että Suomessa on tosi hyvä olla, on kaunis ja puhdas luonto, on mukavia ihmisiä, Suomi on turvallinen ja täällä kohdellaan hyvin turvapaikanhakijoita. Turvapaikanhakijoiden tietämys Suomesta Suomeen saapuessaan oli yleensä että ”Nokia oli tosi hyvä puhelin”. Tämä on aika vähäinen näkemys maasta, jossa haluaisi aloittaa uuden elämän.

Nyt tästä on kulunut kaksi vuotta. Mitä on tapahtunut heille tämän kahden vuoden aikana?

“Maybe, maybe I don` t have feelings”

Suomalaisen elämä menee pitkästi eteenpäin kahdessa vuodessa, me opiskelemme, perustamme perheitä, saamme perheenisäystä, synnymme ja kuolemme. Entä turvapaikanhakija? He ovat asuneet kaksi vuotta vastaanottokeskuksessa. Vertaistukea heillä on saatavilla, mutta riittääkö se? Kaikkien tarina on samanlainen mutta erilainen. Itse näkisin heidän, irakilaisille tutun, levottoman mutta hyvántahtoisen iloisuutensa hiipuneen vastaanottokeskuksessamme. He nukkuvat suurimman osan vuorokaudesta, ennen huoliteltu ulkokuori on poissa ja he ovat laihtuneet.

”I` m tired and scared and very sad, I feel everything”

He odottavat. He odottavat tietämättöminä viranomaisten päätöksistä, mitä heille tapahtuu. Odottaminen tuottaa tulosta jossakin vaiheessa. Tulos on oleskelupa tai käännytys maasta, mutta jonkinlainen tulos tulee kaikille. Nyt he vain odottavat.

Haastatteluissa turvapaikanhakijat kertoivat, että pitkä odottaminen, tietämättömyys ja epävarmuus aiheuttavat heille voimakasta ahdistuneisuutta, tuska- ja pelkotiloja. Hankaliksi koetut tilanteet aiheuttavat stressiä ja

lomaannusta heidän pohtiessaan mitä seuraavaksi tapahtuu ja pärjäävätkö he tulevaisuudessa.

“I feel so much bad, I scare so much”

“All the time I stress.”

Ymmärrys turvapaikkaprosessin kulusta on turvapaikanhakijoille äärimmäisen tärkeää. He kuvasivat tietämättömyyden ja stressin aiheuttavan heille vatsakipuja, päänsärkyä, selkäkipuja, sydämen tykytystä, ihon kuivumista sekä hiusten lähtöä lisäten heidän huoliaan ja ajatuksiaan olenko vakavasti sairas, olenko tulossa hulluksi, olenko huono, enkö pärjää.

”I’m like died here in Finland, because I just dream, dream, I am coming sick.”

Vastaanottokeskuksessa pyritään mahdollisimman normaaliin arkeen ja siihen ohjataan antamalla tietoa uudesta kotimaasta, uudesta kulttuurista, opettamalla kieltä sekä antamalla tietoa vastaanottokeskuksen sekä oman paikkakunnan toimintamahdollisuuksista.

Vastaanottokeskusten moniammatillinen henkilökunta koostuu monen eri alan osaajista. Kaikilta ei löydy sosiaalialan koulutusta, johtuen vuoden 2015 suuresta tarpeesta perustaa vastaanottokeskuksia ja osa henkilökunnasta aloittikin vapaaehtoistyöntekijänä ja jäi lopulta pysyväksi henkilökunnaksi. Turvapaikanhakijoiden toiveena oli, että jokaiselta vastaanottokeskuksessa työskentelevältä löytyisi empatiakykyä samaistua avun tarvitsijan rooliin sekä halua kuunnella, tukea rinnalla kulkien sen ajan kuin he vastaanottokeskuksessa tai ylipäätään Suomessa asuvat.

7.1. Työ- ja opiskelumahdollisuudet

Turvapaikanhakijat kertoivat haastattelussa, että heidän toiveensa on päästä mahdollisimman nopeasti kiinni tavalliseen arkeen, saada työtä ja oppia kieli. Vastaanottokeskuksen työ- ja opintotoiminnalla saadaan turvapaikanhakijat liikkeelle, mutta olisi tärkeää panostaa tähän niin, että opetus saataisiin kattavammaksi ja oppilaiden tuntimääriä lisättyä. Suomen Punaisen Ristin vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijan opiskelu-aika on keskimäärin 4–6

tuntia viikossa. Tämän lisäksi turvapaikanhakija voisi olla myös työtoiminnassa, mutta sen hankaluutena on, että työ täytyy järjestää vastaanottokeskuksessa, ei esimerkiksi seurakunnissa tai kunnissa.

Suomen Punainen Risti on luonut palkattoman Työelämään tutustuminen - järjestelmän (TET), jonka avulla työnantaja halutessaan voi ottaa turvapaikanhakijan työkokeiluun. Aika voi vaihdella yhdestä päivästä kolmeen viikkoon. Suomen Punainen Risti käy tutustumassa etukäteen työpaikkaan ja kertoo työnantajalle säännöt työntekijän työnteosta ja tämän jälkeen laaditaan työsopimus. Tämä tarvitsisi myös lisäresursseja henkilökunnan suhteen.

Itse vastaanottokeskuksen opettajana yhdistäisin Suomen Punaisen Ristin kehittämää TET-työhön tutustumista sekä Suomen Punaisen Ristin opetussuunnitelman edistyneimpien ryhmiä (Taito 1 sekä Taito 2) siten, että yrittäisimme Suomen Punaisen Ristin opintokokonaisuuden suorittaneille löytää työelämään tutustumispaikat ja näin auttaa turvapaikanhakijoita näkemään valoa tunnelin päässä. He pääsisivät käyttämään käytännössä suomen kieltään ja ennaltaehkäisimme kielen unohtamista käytön puutteessa sekä myös paikalliset yritykset ja yhteisöt pääsisivät tutustumaan eri kulttuurista tulevien tieto-taitoon sekä poistamaan mahdollisia ennakkoluuloja.

7.2. Aktiviteetit vastaanottokeskuksessa

Vastaanottokeskuksissa on mahdollista järjestää iltaisin ja viikonloppuisin kerhotoimintaa. Turvapaikanhakijoista etenkin haastattelemani irakilaiset kertoivat nauttivansa suuresti jalkapallon katselusta ja kokoontuvansa seuraamaan kansainvälisiä otteluita. Vastaanottokeskuksessa voisi olla jalkapallokerho miehille, jossa turvapaikanhakija itse pelaisi jalkapalloa sekä otteluiltana kokoontuisi seuraamaan ottelua nauttien teetä väliajalla. Naisista löytyy ruoanlaiton taitajia, jotka ovat tottuneet loihtimaan ruoan koko suvulle. Kockikerho voisi tutustuttaa naisia toistensa kulttuureihin ruoan laitton ja leipomisen välityksellä, unohtamatta suomalaista ruokaperinnettä. Lisäksi kartoittamalla turvapaikanhakijoiden muuta osaamista, haastattelemani turvapaikanhakijat kertoivat joukosta löytyvän esimerkiksi ompelijoita, taiteilijoita,

puutyön osaajia, musiikin taitajia. Näin muodostuisi luontevasti erilaisia teemakerhoja. Naisilla on päävastuu lapsista turvapaikanhakija-perheissä ja vastaanottokeskuksen olisi hyvä miettiä, voisiko henkilökunta tarjota lastenhoito-apua, että kaikilla olisi tasapuoliset mahdollisuudet osallistua toimintaan.

Turvapaikanhakijoiden välille voisi muodostaa erilaisia joukkueita. Voitaisiin järjestää vastaanottokeskuksen ”olympialaisia”, jalkapalloturnauksia, suomalaisia lajeja, kuten mölkkyä, saappaan heittoa ja naiset voisivat huolehtia tarjoamisista näissä tilaisuuksissa. Niin, että asukkaat itse ohjeistettuina loisivat ohjelman ja näin he saisivat vastuuta, eivätkä astuisi niin sanotusti valmiiseen pöytään. Henkilökunta voisi auttaa valitsemalla vastuuhenkilöt sekä auttaisi pyydettyä. Tästä voisi muodostaa säännöllisen tapahtuman, niin että asukaskokouksissa voitaisiin katsoa kalenteria ja miettiä mitä tulevalle ajanjaksolle voisi rakentaa ja osuuko tälle jaksolle jotain mielekäästä joko suomalaisessa kalenterissa tai eri maiden kulttuureissa, kuten joulu, juhannus, Ramadan.

Kyseessä ovat aikuiset turvapaikanhakijat. Miten saada aikuinen sitoutumaan toimintaan, tai edes jaksamaan herätä aamuisin? Ei ehkä olekaan tarvetta seisoa aamuisin herättelemässä toimintaan, mutta näkisin tärkeintä olevan, että heille tarjotaan mahdollisuutta.

7.3. Hyvinvointia lisäämään

Ihmisen saadessa puuhaa, joka vie hänen ajatuksiaan edes hetkellisesti pois murehtimisesta, hänen unensaantinsa paranee. Keskimäärin terve aikuinen tarvitsee 7-8 tuntia unta vuorokaudessa. Unettomuus on suuri ongelma turvapaikanhakijoiden keskuudessa. Univaikeudet ilmenevät nukahtamisvaikeuksina, katkonaisina unina, liian varhaisina heräämisinä tai huonolaatuisena unena. Unettomuus vaikuttaa turvapaikanhakijan mielialaan aiheuttaen ärtyneisyyttä sekä pahimmillaan masentuneisuutta. Unettomuus myös heikentää keskittymiskykyä ja vaikuttaa muistiin sekä oppimisvaikeuteen.

”All the time I stress. I can’t sleep, I can’t do anything. Like you know, our life is our work or I don’t do anything is shit, what we can do, just

stay and go to school and go to sleep and eating, this is not life. We are like animal.

Haastatteluissa tuotiin esille tarvetta säännölliseen päivärytmiin. Vastaanottokeskuksessa työ- tai opintotoiminnalla saadaan luotua pohjaa säännöllisille heräämisille aamuisin ja siksi olisikin tärkeää pystyä varmistamaan tämä jokapäiväiseksi toiminnaksi. Tiettyyn aikaan herääminen, säännölliset ruoka-ajat, päivittäinen ulkoilu ja aktiivisuus sekä ajoissa nukkumaan meno toisivat toivottua rytmiä päivään. Vastaanottokeskuksessa elää monenlaista rytmiä noudattavaa turvapaikanhakijaa, on lapsiperheitä jotka siirtyvät nukkumaan ajoissa ja on nuoria aikuisia, jotka mielellään valvoisivat pitkälle aamuun. Tämä tuo omat haasteensa unen saantiin.

7.4. Sosiaaliset suhteet

Sosiaaliset suhteet luovat pohjaa ihmisen psyykkiselle hyvinvoinnille. Haastatteluissa nousi esille huoli sukulaisista ja läheisistä. Suomeen tulo on katkaissut välejä perheeseen, sukulaisia on kadonnut, kuollut tai he ovat huonojen puhelinyhteyksien päässä. Vie aikansa, ennen kuin traumatisoitunut ihminen kykenee jälleen luottamaan ja ennen kuin hän löytää vertaisiaan eri kulttuurien seasta. Haastatteluissa kerrottiin olevan vaikea avautua vastaanottokeskuksen henkilökunnalle, koska heidän kulttuurissaan korostetaan yhteisöllisyyttä ja henkilökohtaisista ongelmista avaudutaan tutuille ihmisille.

Kasvojen ilme saattaa ratkaisevasti muuttaa sanotun viestimme merkityksen. Ilmeistämme pystyy helposti lukemaan tuntemuksiamme, iloa, surua, kiukkua, turhautuneisuutta, kiinnostusta sekä mielenkiintoa, mutta myös huvittuneisuutta, kyllästymistä sekä väsymystä. Hymy kuvastaa yleisesti luottamuksen osoitusta ihmisten välillä ja toimii rauhoittavana elementtinä, liiallinen hymyileminen voi antaa kuvan, että kertojaa ei oteta vakavasti. Tässäkin on hyvä huomioida kulttuurierot, joissain kulttuureissa hymy kätkee taakseen hämillisyyden uudesta tilanteesta. Katsekontaktin luominen, silmiin katsominen kuvastaa aitoa kiinnostusta ja välittämistä toisesta, mutta muslimikulttuuria edustavan miehen tai naisen välistä liiallista katsekontaktia on syytä välttää, että sitä ei tulkita väärin. On myös hyvä tutustuttaa turvapaikanhakijoita suomalaisiin. Meiltä löytyy aina

halukkuutta auttaa ja näin voi syntyä elinikäinen ystävyysuhde, joka antaa molemmille osapuolille paljon, lisäten myös tarvittavaa kielitaitoa.

7.5. Avunsaanti vastaanottokeskuksessa

Vastaanottokeskuksissa sairaanhoitajat tapaavat turvapaikanhakijoita, kun he itse hakeutuvat vastaanotolle tai heistä on herännyt huoli, joka on viety eteenpäin sairaanhoitajille. Kyseisessä vastaanottokeskuksessa on tarjolla lisäksi psykiatrisen sairaanhoitajan palveluita, koska on herätty huomioimaan asiakkaiden heikentyneet voimavarat. Viikottaiset sosiaali- ja terveystiimin palaverit mahdollistavat asiakkaiden yksilöllisemmän huomioimisen ja tavoitteena on toimia ennaltaehkäisevästi ja moniammatillisen tiimin kokonaisvaltaista osaamista käyttäen. Vastaanottokeskuksessa on käytössä seurantalomake, joka on koko tiimin käyttöön, niin sairaanhoitajien, sosiaalityöntekijöiden, opettajien kuin ohjaajien. Lomakkeeseen merkitään asiakkaasta herännyt huoli ja lomake tuodaan sosiaali- ja terveystiimin palaveriin ja mietitään, minkä kaltaista tukea kyseinen asiakas tarvitsee ja kuka tiimistä lähtee asiaa eteenpäin hoitamaan.

On hyvä muistaa, että jokaisessa kulttuurissa on omat näkemyksensä terveydenhoidosta. Islamilaisessa terveydenhoidossa uskotaan, että Allahin käsissä on terveys ja sairaus. He näkevät, että jokaiseen sairauteen on olemassa lääke ja että sairauden voi voittaa seuraamalla Koraania.

Haastattelemani irakilaiset kertoivat kotimaassa tapahtuneet traumaattiset kokemukset vaatineet taidon selviytyä hengissä tilanteista ja tunteet oli jätetty taka-alalle ja nyt kun he kokevat olevansa turvassa, tunteet palaavat mieleen ja luovat ahdistusta. Turvapaikanhakijan voidessa huonosti, tästä tulee tieto joko häneltä itseltään, hänen huonetovereiltaan tai häntä ei tavoiteta koulusta. Usein tilanne on jatkunut jo jonkin aikaa ja turvapaikanhakija on väsynyt tilanteeseensa. Sairaanhoitaja ja sosiaalityöntekijä antavat hänelle ajan ja hän pääsee hoitamaan tilannettaan, mutta se harvoin tapahtuu nyt ja heti. Kuulijaksi voi ryhtyä kuka tahansa henkilökunnasta. Turvapaikanhakija harvoin odottaa vastauksia pulmiinsa. He kertoivat haastatteluissa tietävänsä, että asioihin, koskien hänen

turvapaikkaprosessiaan, ei henkilökunta voi auttaa. He kertoivat kaipaavansa kuuntelijaa helpottamaan tilannetta. Läsnä oleminen, kunnioitus ja kiireen taakse jättäminen siinä hetkessä tuo tunteen, että hänestä aidosti välitetään. Suurin haaste työskenneltäessä ulkomaalaisten parissa, on asenne. Mitä minä ajattelen ulkomaalaisista, turvapaikanhakijoista, turvapaikkapolitiikasta. Kuinka lähelle päästän ulkomaalaisen ymmärtäen kuitenkin ammatillisuuden rajan. Työntekijän tulisi hankkia vankka tietopohja turvapaikanhakijan kulttuurista helpottamaan kohtaamista sekä avaamaan ymmärrystä. Hyvänä lähtökohtana voidaan ajatella, että kaikilla meillä keskeiset tarpeet, sekä onnen ja surun aiheet ovat samanlaiset.

Haastateltavat kertoivat, että epätietoisuus odottamisen pituudesta vähentää jaksamista. Maahanmuuttoviraston prosessit kulkevat omalla painollaan ja vastaanottokeskuksissa ei ole tietoa yksittäisten turvapaikanhakijoiden turvapaikkaprosesseista ja niiden kestosta. Vastaanottokeskuksissa tehtävä työ on asiakaslähtöistä ja nyt turvapaikkaprosessien pitkittyessä voidaan nähdä pääsääntöiseksi työkseen mielenterveyden tukemisen.

7.6. Pysyvämpää vastaanottokeskustoimintaa

Vastaanottokeskuksissa on alun hetkisyyden (vuonna 2015) jälkeen ja suurten asiakasmäärien supistuttua, päästy siirtymään tilanteeseen, jossa vastaanottokeskukset eivät enää ole suuria monisatapaikkaisia nopeasti kokoon pystytettyjä laitoksia, vaan nyt maahanmuuttovirasto on keskittänyt vastaanottokeskuksia ja jäljellä olevista löytyy henkilökunnan osaamista ja taitoa sekä itse turvapaikkaprosessi on muokkaantunut toimivammaksi. Vastaanottokeskuksien toiminta on edelleen sangen erilaista ja lakia tulkitaan eri tavalla. Maahanmuuttoviraston säännöllisillä koulutuksilla ja niin, että niihin saadaan mahdollisimman kattava osallistujamäärä, taataan tiedon saantia samansuuntaisemmaksi, niin että turvapaikanhakija voi olla vakuuttunut, että hänen on hyvä olla, oli hän sitten vastaanottokeskuksessa Rovaniemellä tai Helsingissä.

Turvapaikanhakijat kertoivat, että heidän kotiuduttuaan vastaanottokeskukseen ja luotua ystävyysuhteita kotipaikkakuntalaisiin olisi hyvä miettiä, vastaanottokeskusten supistaessa toimintaansa tai sulkeutuessa kokonaan, mihin heidät siirretään. Usein siirrot tapahtuvat nopeasti ja maahanmuuttovirasto tarjoaa paikkaa vastaanottokeskuksesta missä on eniten tilaa. Tämä on ymmärrettävää, kun kyseessä on toiminta, missä muutenkin tilastot elävät päivittäin, kun turvapaikanhakijoita katoaa, osa palaa takaisin kotimaahansa vapaaehtoisesti ja osa käännytetään takaisin kotimaahansa. Tämän hallinta on haastavaa, mutta olisi hyvä pyrkiä luomaan pidemmän ajan suunnitelmia ja miettiä, missä päin Suomea olisi kannattavaa vastaanottokeskuksia säilyttää ja onko järkevää lisätä turvapaikanhakijan stressiä, siirrettäessä hänet toiselle puolelle Suomea ja näin katkaistaessa jo mahdollisesti luodut sosiaaliset suhteet.

Haastattelemillani turvapaikanhakijoilla on useita kielteisiä päätöksiä jokaisella. He kokevat toivottomuutta ja he muodostavat ajatuksia, jotka muovautuvat toisten turvapaikanhakijoiden kokemuksista, toisten turvapaikanhakijoiden ohjeista, perheen toivomuksista, omista kielteisistä turvapaikkapäätöksistä mutta myös omista haaveista.

Turvapaikanhakijan kotouttaminen on jo pitkällä, kun hän asunut yli kaksi vuotta samalla paikkakunnalla, opiskellut suomen kieltä, tutustunut suomalaiseen yhteiskuntaan sekä saanut suomalaisia ystäviä. Kuitenkin maahanmuuttovirasto näkee, että kotouttamista ei vastaanottokeskuksissa tehdä, vaan kotouttaminen alkaa vasta oleskeluluvan myöntämisen jälkeen kunnissa. Syynä tähän on, että vastaanottotoimintaa säätelevät eri lait kuin kotouttamista. Vastaanottokeskuksen harteille jää tukea toimintaa, joka auttaa turvapaikanhakijaa aloittamaan itsenäisen elämän, jos hän saa luvan jäädä Suomeen.

Haastatteluissa nousi vahvasti esille, että ajatukset maahanmuuttovirastoa kohtaan olivat negatiivisia.

” I really hate them.”

“They don’t have experience.”

“The immigration need people lieing to them.”

Suomesta ja suomalaisista pidettiin.

“People finnish they are very, very nice and this moment I am not get anything bad of them and I love them.”

“Finland is so much nice, I am happy in Finland”

“I love the people, finnish people.”

7.7. Osaksi yhteiskuntaamme

Turvapaikanhakijat ymmärtävät, että turvapaikkaprosessi maahanmuuttovirastossa etenee omaan tahtiinsa ja siihen voi vaikuttaa ainoastaan itse turvapaikkapuhuttelussa ja elämä vastaanottokeskuksissa kulkee omaa painoaan, mutta siihen voi vaikuttaa itse päivittäin. Turvapaikanhakijat ovat valmiita ottamaan apua vastaan suomalaisilta ja pitkälti myös me vastaanottokeskuksen henkilökunta, Suomen Punainen Risti sekä maahanmuuttovirasto olemme ne kasvot suomalaisille, jotka voimme vaikuttaa suomalaisten suuntaan tukien samalla suhtautumista turvapaikanhakijoihin. Suomalaiset ovat alkujärkytyksen jälkeen sopeutuneet siihen, että keskuudessamme on nyt suuri määrä eri kulttuurien edustajia ja päivittäin oleskeluluvan saaneiden määrä kasvaa ja nyt olisi hyvä enemmän panostaa suhteiden luomiseen ja tuoda enemmän turvapaikanhakijoiden sekä oleskeluluvan saaneiden ääntä kuuluville. He voisivat käydä kouluissa sekä erilaisissa yrityksissä/laitoksissa kertomassa kokemuksistaan kotimaassaan, suomalaisuudesta ulkomaalaisen silmin, miten heihin on Suomessa suhtauduttu sekä koulutuksestaan/taidoistaan kotimaassaan. Näin turvapaikanhakijat saisivat tunteen, että he ovat arvokkaita sellaisina kuin he ovat sekä kertomukset voisivat olla suomalaisille silmiä avaavia ja loisi mahdollisuuden kuulun kaventamiseen suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden välille.

7.8. Opinnäytetyön merkityksestä

Turvapaikanhakijoita saapuu Suomeen viikottain noin 100. Vaikka syksyn 2015 kaltaista turvapaikka-ryntäystä ei olekaan näköpiirissä, on tärkeää, että sellaisen mahdollisesti tapahtuessa uudelleen, meillä olisi monipuoliset, laadukkaat ja

kattavat palvelut tarjota heille. Pärjäsimme hyvin tässä kriisitilanteessa, saimme kaikki majoitettua, kaikille katon pään päälle. Prosessit ovat kuitenkin pitkittyneet ja siihen vaikuttaa turvapaikanhakijoiden oikeus valittaa turvapaikkapäätöksestään hallinto-oikeuteen sekä korkeimpaan oikeuteen. Pystyäksemme ymmärtämään turvapaikanhakijoiden kokemat haasteet vieraassa kulttuurissa, on tärkeää, että annamme heidän äänensä kuuluviin SPR:n henkilökunnalle erikseen laaditussa oppaassa. (Liite 3.)

7.9. Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen analysoinnissa tutustuin aineistoon lukemalla haastattelutekstejä, tekemällä muistiinpanoja sekä luokittelemalla aineiston. Seuraavaksi liitin tekemäni havainnot asiayhteyteen koskien seikkoja, jotka tukevat turvapaikanhakijaa jaksamisessa sekä seikkoja, jotka vähentävät jaksamista. Onko opinnäytetyö vastannut olennaisiin kysymyksiin? Onko keskeiset käsitteet, turvapaikkaprosessi, vastaanottokeskus, jaksaminen, tuki, laadullinen tutkimus avattu kattavasti?

Laadullisen tutkimuksen tekemisessä olennaista on luotettavuus. Olen tuonut haastateltavien omia kommentteja opinnäytetyöhöni tukemaan teoria-tietoa ja vahvistamaan luotettavuutta. Rakensin teemahaastattelun kysymykset mielipidepohjaisiksi pyrkien loogiseen kerrontaan turvapaikanhakijan nykytilanteesta. Haastateltavat valitsin suunnittelemani kansalaisuuden, ikäjakauman ja sukupuolen pohjalta perustuen kielitaitoon ja todelliseen, määrittelemääni pitkittyneeseen turvapaikkaprosessiin.

Teemahaastattelussa on tärkeää haastattelijan välttää omia kommenttejaan vaan antaa haastateltavalle vapauden puhua tilanteestaan. Näin haastateltavan omalle mielipiteelle jää tilaa ja hän muodostaa oman pohdintansa tuloksista johtopäätöksiä. Saadut vastaukset tukevat teoria-osuutta vahvistaen myös osaltaan luotettavuutta.

Opinnäytetyöni aihe on erittäin arkaluontoinen, henkilökohtainen ja koskettava. Toteutin haastattelut tuoden esille, että haastateltavan henkilöllisyys ei tule näkymään missään vaiheessa. Tosin, ehkä kulttuurista riippuen, tämä aiheutti

ihmetystä ja osa sanoi, että heitä ei haittaa, vaikka heidän nimensä esiintyisi valmiissa työssä. Kerroin haastattelun alussa miksi haastattelu toteutetaan ja annoin aikaa vapaalle keskustelulle opinnäytetyöni sisällöstä ylipäätään.

LÄHTEET

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti A 2007. Lapsesta aikuiseksi, nuoren kypsyminen naiseksi ja mieheksi. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Aaltola, Juhani & Valli, Roine (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä:PS-kustannus.
- Brough, Mark, Gorman, Don, Ramirez, Elvia & Westoby, Peter 2003. Young refugees talk about well-being. A qualitative analysis of refugee youth mental health from three states. https://eprints.usq.edu.au/915/2/Brough_Gorman_Ramirez_Westoby_2003_AV_.pdf
- YK-liitto Globalis 2015. Irak. Viitattu 25.2.2018. <http://www.globalis.fi/Maat/Irak>
- Haavikko, Ansa & Bremer, Lena 2009. Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia. Opas mielenterveystyöhön yli kulttuurirajojen. Helsinki: SMS-tuotanto Oy.
- Hiltunen, Leena i.a. Opinnäytetyön aineiston hankinta. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 12.11.2017. www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhmä/PDFt/aineiston_hankinta2.pdf
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Jaakkola, Magdalena 1999. Maahanmuutto ja etniset asenteet, suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987–1999- Työpoliittinen tutkimus 213. Työministeriö, Opetusministeriö, Sisäasiainministeriö, Helsingin kaupungin tietokeskus, Kuntoutussäätiö. Edita Helsinki.

Jamil, Hikmet, Hakim-Larson, Julie, Farrag, Mohamed, Kafaji, Talib, Duqum, Issa ja Jamil, Laith H. 2002. A retrospective study of Arab American mental health clients: Trauma and yhe Iraqi refugees. American Journal Of Orthopsychiatry vol. 72, No. 3, 355-361.

https://www.researchgate.net/profile/Julie_Hakim-Larson/publication/7943980_A_retrospective_study_of_Arab_American_mental_health_clients_Trauma_and_the_Iraqi_refugees/links/58f96ed7a6fdccb121c9d9f6/A-retrospective-study-of-Arab-American-mental-health-clients-Trauma-and-the-Iraqi-refugees.pdf

Jantunen, Heikki 2016. Kotouttaminen ei kuulu maahanmuuttovirastolle eikä vastaanottokeskuksille. Verkko uutiset.fi 27.4. Viitattu 12.3.2018.

<https://www.verkkouutiset.fi/kotouttaminen-ei-kuulu-maahanmuuttovirastolle-eika-vastaanottokeskuksille-49668/>

Lahikainen, Anja Riitta, Punamäki, Raija-Leena & Tamminen Tuula (toim.) 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY.

Maahanmuuttovirasto 2017. Turvapaikka Suomesta. Viitattu 10.11.2017.

migri.fi/turvapaikka-suomesta

Maahanmuuttovirasto 2014. Turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksissa kehitetään ehkäisevää mielenterveystyötä. Viitattu 5.3.2018.

http://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/turvapaikanhakijoiden-vastaanottokeskuksissa-kehitetaan-ehkaisevaa-mielenterveystyota

Maahanmuuttovirasto 2018. Turvapaikanhakijan työnteko-oikeus. Viitattu 17.3.2018.

<http://migri.fi/turvapaikanhakijan-tyonteko-oikeus-2018>

Lähi-idän kartta i.a. Viitattu 23.3.2018.

fi.maps-dubai.com/dubai-on-l%C3%A4hi-id%C3%A4n-kartta

Nurmi, Jari-Erik, Ahonen, Timo, Lyytinen, Heikki, Lyytinen, Paula, Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2007. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Oberg, Kalervo 1954. Kulttuurishokki ja uusiin kulttuuriympäristöihin sopeutumisen haasteet.

partanhistory.kora.matrix.msu.edu/files/6/32/6-20-90F-116-UA2-9-5-5_001301.pdf

Pedanet i.a. 10.Islam, Muhammed profeettana. Viitattu 25.2.2018

<https://peda.net/forssa/perusopetus/kuhala/oppiaineet2/ue/minnahyv%C3%B6nen/lahimmainen-ja-uskontojen-maailma/10-islam>

Suomen mielenterveysseura 1999. Kriisi elämän mahdollisuutena. Raportti kriisikeskuksista. Uusimaa: Kirjapaino.

Suomen Punainen Risti i.a. Punaisen Ristin synty. Viitattu 10.11.2017.

<https://rednet.punainenristi.fi/node/4378>

Suomen Punainen Risti 2018. Mitä rasismi on? Viitattu 25.2.2018.

<https://www.eirasismille.fi/mita-on-rasismi>

Suomen Punainen Risti 2014. Opintotoiminnan suunnitelma. Viitattu 5.3.2018.

<https://rednet.punainenristi.fi/node/27017>

Suoranta, Juha 2011. Vastaanottokeskus. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Tuominen, Risto 1998. Kulttuurien kohtaaminen terveydenhuollossa. Juva: WSOY

Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikkaa koskeva raportti Suomi 2015. Viitattu 10.11.2017.

http://www.emn.fi/files/1365/APR_2015_FINAL.pdf

LIITE 1

HAASTATELTAVAN SUOSTUMUSLOMAKE

Kirjallinen lupa oppimistehtävän hyödyntämisestä Diakin
Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa

Opintokokonaisuuden nimi:

Oppimistehtävän nimi:

Tutkimus- ja kehittämistyön vastuuhenkilöt

Tulokset tullaan julkaisemaan _____muodossa.

Olen saanut tarpeeksi tietoa tutkimus- ja kehittämistehtävän
tarkoituksesta ja siitä, miten oppimistehtävää hyödynnetään Diakin
tutkimus- ja kehittämistyössä. Olen tietoinen siitä, että osallistuminen on
vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että henkilöllisyyteni jää vain
tutkijoiden tietoon.

Päiväys

Luvan antajan allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 2

HAASTATTELUKYSYMYKSET

- Background information of the interviewee

Gender, age, language group, citizenship, when arrived to Finland, why left home country, why arrived exactly to Finland, has he lived in multiple addresses in Finland, the status of his asylum process at the moment of interview

- What are the current feelings, how is he and what does he perceive as the reasons for these feelings?

- Experiences of Finnishness, experiences of Finland and experiences of being an asylum seeker in Finland

- Hopes, wishes and dreams

Have some of the wishes already been fulfilled in Finland, does he see a opportunities for fulfilling some of the dreams in Finland, if he would leave Finland what would he be missing from here, does he see it a possibility to return one day back to Finland, where does he see himself in one years time or five years time?

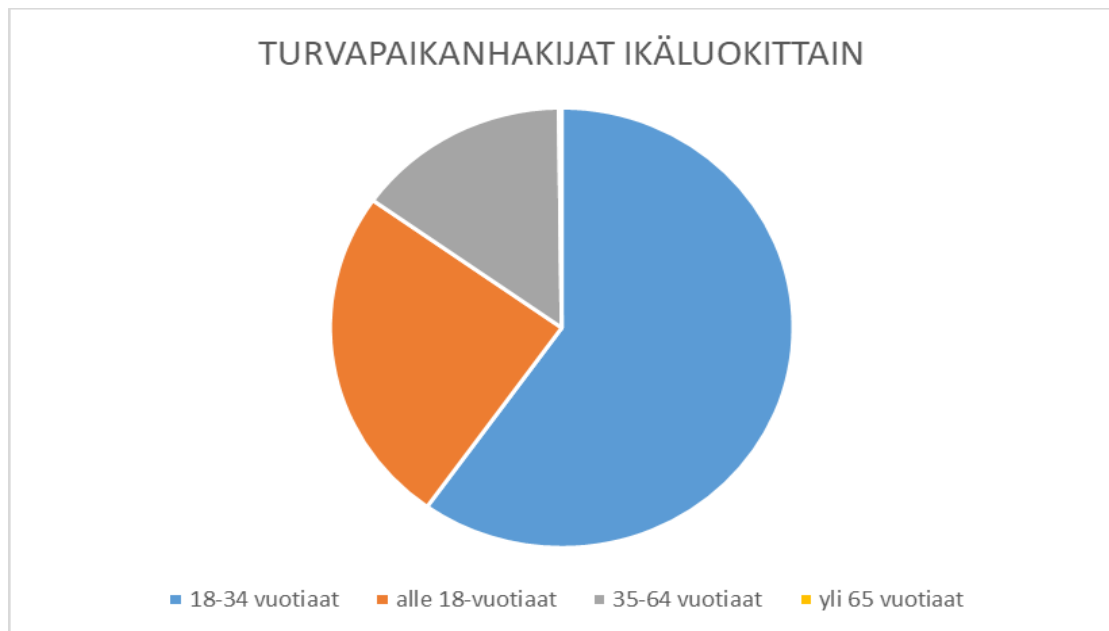
LIITE 3

**ELÄMÄÄ
VASTAANOTTOKESKUKSESSA
VIIDEN IRAKILAISEN NUOREN
AIKUISEN SILMIN**

TILASTOJA VUODELTA 2015:

1. TURVAPAIKANHAKIJAT VUONNA 2015

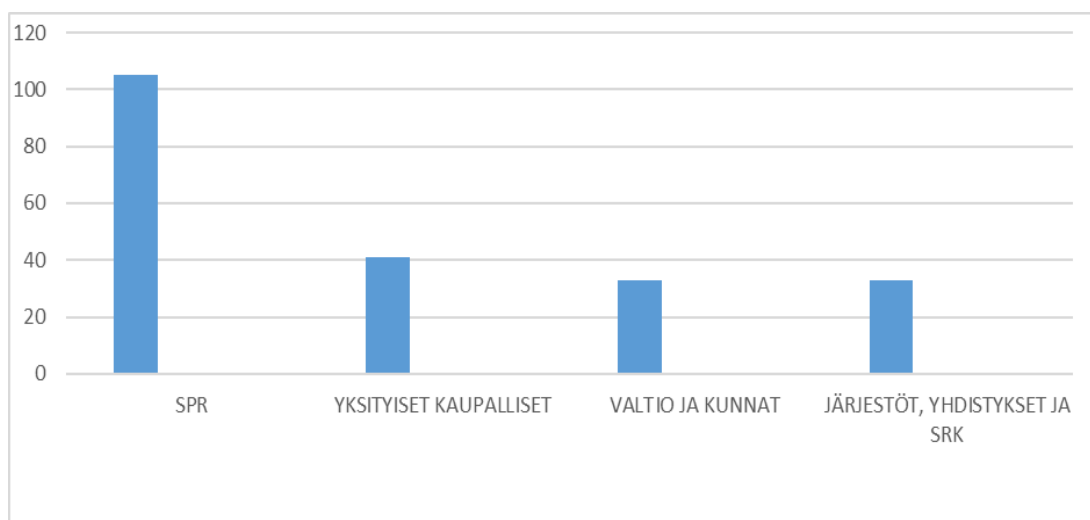

2. TURVAPAIKANHAKIJAT IKÄLUOKITTAIN VUONNA 2015

3. TURVAPAIKANHAKIJOIDEN IKÄJAKAUMA VUONNA 2015

31.12.2015 Suomessa oli aikuisille ja perheille suunnattuja vastaanottokeskuksia 144 ja yksin maahantulleille alaikäisille 68 yksikköä. Näistä Suomen Punaisen Ristin ylläpitämiä oli 105, yksityisten kaupallisten toimijoiden ylläpitämiä oli 41, valtion ja kuntien ylläpitämiä oli 33 sekä järjestöjen, yhdistysten sekä seurakuntien ylläpitämiä oli 33.

4. VASTAANOTTOKESKUSTEN MÄÄRÄT VUONNA 2015

MAAHANMUUTON LAUKAISEMA KRIISI

Turvapaikanhakijan elämä on vastaanottokeskuksissa odottamista ja epävarmuutta. He kokevat olevansa ei-missään. Vastaanottokeskus koetaan välitilana, joka koostuu monista erilaisista ihmisistä, kielistä ja kulttuureista, tavoista ja tottumuksista eläen ja muotoutuen yhä uudelleen. He eivät ole enää kotimaassaan, mutteivat myöskään osana suomalaista yhteiskuntaa. Kotimaassa vallinnut sotatila, nälänhätä, kiduttaminen ja kuolemanuhka mutta kuitenkin suhteellinen itsenäisyys ja päätöksentekokyky sekä koti, perhe ja suku ovat poistuneet taka-alalle. Tilalle on tullut uuden kotimaan oleskelulupapäätöksen odottaminen, migrin puhuttelut, poliisikuulustelut, vastaanottokeskuksen levottomuudet ja yksinäisyys. (Suoranta 2011, 43-44.) Monet ovat traumatisoituneet todistamalla rakkaiden tai ystävien kuolemaa tai kidutusta. Lisäksi heillä trauma kohdistuu suorasti tai epäsuorasti tapahtumasarjaan jopa pitkältäkin ajanjaksolta. (Jamil, Hakim-Larson, Farrag, Kafaji, Duqum & Jamil 2002.)

Muutettaessa maahan, jonka kulttuuri on täysin erilainen kuin mihin on synnytty ja kasvettu, joudutaan elinikäiseen prosessiin, joka jättää pysyvät jäljet. Muuttamisen tapahtuessa omasta halusta, pidetään tätä usein rikastuttavana kokemuksena, joka vahvistaa persoonallisuutta. Kun lähdetään pakosta kotimaasta, uuden kulttuurin vastaanottaminen voi olla vaikeaa ja aiheuttaa raskaalta tuntuvaa avuttomuuden tunnetta. (Alitolppa-Niitamo 1994, 24.) Kummassakin tilanteessa ratkaisevaa on, miten tervetulleeksi ja hyväksytyksi vastaanotto uudessa kotimaassa koetaan. (Alitolppa-Niitamo 1994, 25).

Turvapaikanhakijan elämä vastaanottokeskuksessa on odottamista. Miten jatkaa eteenpäin kun odottaminen päättyy. Miten voimme tukea uuteen asettautumista, juurettomuuden ja vierauden tunteessa, yksinäisyydessä ja epäluuloisuudessa. Meistä jokainen kasvaa johonkin kulttuuriin ja tämä kulttuuri ohjaa toimiamme. Kun tulemme uuteen maahan ja kulttuuriin, joudumme opettelemaan kaiken uudestaan ja miettimään koko ajan, osaammeko toimia oikein. (Haavisto & Bremer 2009, 19.)

Vastaanottokeskus on turvapaikanhakijan ensimmäinen sosiaalisten suhteiden luomisen mahdollistava paikka, ja jos hän ei saa vastaanottokeskuksesta henkistä tukea, sen puute voi vaikuttaa vahvasti turvapaikanhakijan psyykkiseen hyvinvointiin. (Maahanmuuttovirasto, 2018.) On tärkeää, että turvapaikanhakijalle herää tunne, että hänen tilanteensa vaikeus on ymmärretty ja että hänen ajatuksensa ja tunteensa otetaan vakavasti. Vaikka vastaanottokeskuksen henkilökunta ei pysty auttamaan itse turvapaikkaprosessissa, henkilökunnan myötätuntoisella, vilpittömällä ja valmiina auttamaan -asenteella on suuri merkitys. (Maahanmuuttovirasto, 2018.)

PSYYKKINEN KRIISI

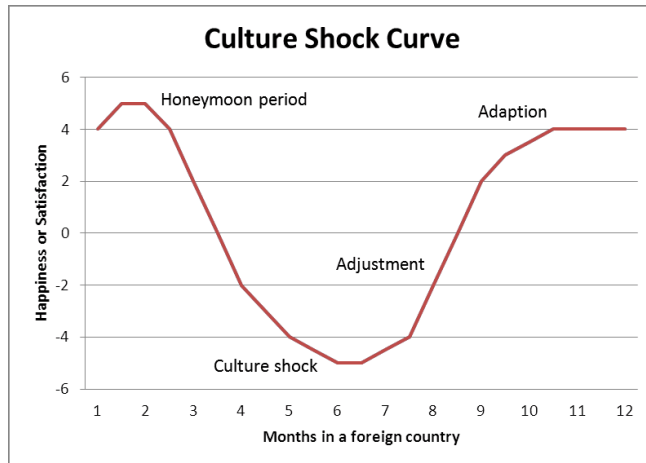
Usein vieraaseen maahan muutto ja uuden kulttuurin kohtaaminen laukaisee psyykkisen kriisin. Tällöin turvapaikanhakija on joutunut tilanteeseen, jossa hänen aikaisempi elämäkokemuksensa ei enää riitä. Vaikka muuton taustalla on usein jopa vuosia kestänyt epävarmuus ja kaoottisuus, on pakeneminen kotimaasta kuitenkin ihmisen vaikein päätös. (Suomen mielenterveysseura 1999, 42.) Kriisi koetaan aluksi stressaavana ja raskaana. Turvapaikanhakija suree menetyksiään, jotka maahanmuutto on aiheuttanut, kuten yhteyden menettämistä perheenjäseniin ja ystäviin, sosiaalisen tai ammatillisen aseman menettämistä sekä tutun ympäristön, kulttuurin ja kielen menettämistä. Samaan aikaan turvapaikanhakijan täytyisi jaksaa sopeutua uuteen maahan ja aloittaa alusta sosiaalisen verkoston luominen. (Alitolppa-Niitamo 1994, 25.)

Psyykinen kriisi jakaantuu kahteen osaan, sokkivaiheeseen sekä reaktiovaiheeseen. Sokkivaiheen aikana turvapaikanhakija ei suostu käsittelemään tilannetta. Hän saattaa näyttää kaikin puolin rauhalliselta, vaikka kaikki olisi yhtä kaaosta ja uudet asiat koetaan jännittävinä ja mielenkiintoisina ja turvapaikanhakijat kokevat suurta kiitollisuutta uutta maata kohtaan. Reaktiovaihe alkaa siinä vaiheessa, kun kriisissä oleva avaa silmänsä tapahtuneelle ja suostuu käsittelemään asiaa.

Sokki- ja kriisivaiheessa turvapaikanhakijan tunteet vaihtelevat surusta ja epätoivosta vihaan ja turvapaikanhakija saattaa ajautua epätoivoisiin tekoihin, kuten itsensä tai toisten vahingoittamiseen. Hänellä saattaa myös ilmetä erilaisia stressioireita ja psykosomaattisia oireita, kuten vatsakipua ja päänsärkyä (Alitolppa-Niitamo 1994, 27). Turvapaikanhakija ei selviytyäkseen tarvitse sääliä vaan ennemminkin tukea, kulttuuritietoutta ja toivoa, joka antaa mahdollisuuden uuteen elämään (Suomen mielenterveysseura 1999, 43).

Varhaismielenterveysongelmia esiintyy Suomeen saapuneilla turvapaikanhakijoilla, jotka ovat saattaneet joutua odottamaan päätöstä oleskeluluvasta jopa kaksi vuotta. Pitkä odottaminen, epävarmuus ja tietämättömyys aiheuttavat voimakasta ahdistuneisuutta, pelkotiloja sekä jopa väliaikaisia psykoottisia käyttäytymishäiriöitä. (Diarra, Tuominen & Föhr 1997, 132.) Turvapaikanhakija, joka on lähtenyt ilman perhettään, kokee tietämättömyyttä joka päivä, kohdaten tilanteita, jotka aiheuttavat stressiä ja turvapaikanhakija saattaa sulkeutua niin, että hän alkaa välttelemään kontakteja suomalaisten kanssa. Turvapaikanhakija on saattanut kokea jo kotimaassaan viranomaisten taholta syrjintää tai suoranaista henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Kun turvapaikanhakija uudessa kotimaassaan kokee uudelleen, että häntä ei tueta ja ymmärretä, hän näkee uuden kulttuurin lähes yksinomaan kielteisenä ja uhkaavana. Tämä voi ilmetä tunteenpurkauksina, puhumattomuutena ja torjumisena. Kukaan ei auta minua, kukaan ei usko minua, kukaan ei edes kuuntele minua. Tärkeintä olisi tällöin antaa turvapaikanhakijalle aikaa ja tilaa käydä läpi kokemuksiaan siinä määrin, kuin hän itse niistä tahtoo puhua. Hän saattaa olla peloissaan omista reaktioistaan ja tuntemuksistaan. (Tuominen ym. 1998, 100.)

KULTTUURISHOKKI

5. Kulttuurishokki

<http://keinkommenohnegehen.blogspot.fi/2015/04/kulttuurishokki.html>

Maahanmuuton vaiheita on Kalervo Oberg kuvannut jo 1950-luvulla, jaotellen sen neljään kulttuurishokin vaiheeseen. Ensimmäiseksi tulee kuherruskuukausivaihe, jolloin useimmat ihmiset ajattelevat positiivisesti. Kaikki uusi koetaan jännittävänä ja kiehtovana. Elämä on kiireistä, kaiken uuden sisäistämistä. Toinen vaihe on torjumisvaihe, jolloin pieniä haasteita alkaa kasaantumaan ja koetaan, että tarvittavaa apua ei ole saatavilla. Kolmannessa vaiheessa, taantumisvaiheessa, taannutaan lähtömaan tapoihin ja kieleen, kaivataan lähtömaata ja se nähdään hyvänä. Neljäntenä vaiheena, toipumisvaiheena uusi kulttuuri tuntuu edelleen haastavalta mutta turvalliselta. Uutta kieltä ja tapoja käytetään arjessa ja henkilökohtainen iloisuus on palautumassa. (Oberg 1954. Kuvio 4.)

MAAHANMUUTTOA HELPOTTAVAT NÄKÖKULMAT

Hyvinvoinnin perustan, kyvyn hallita elämää, lukea ympäristöä sekä sopeutua siihen, muodostaa mielenterveys, joka voimavarana auttaa ihmistä kokemaan elämän mielekkääksi, solmimaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita sekä toimimaan jäsenenä yhteiskunnassa (Maahanmuuttovirasto, 2018).

Turvapaikanhakijan sopeutumista helpottavia seikkoja on useita, turvapaikanhakijan nuori ikä, koulutustausta, vastaanottajamaan suvaitsevaisuus, turvapaikanhakijan avoin, joustava ja haasteisiin valmis persoonallisuus. (Alitolppa-Niitamo 1994, 31.)

Kun ihmisellä on suotuisat olosuhteet, hänen mielenterveyden voimavaransa kasvavat. Näin harvoin on turvapaikanhakijoiden kohdalla. He elävät tilanteessa, jossa usein voimavaroja kuluu enemmän kuin uusiutuu. Mielenterveys ei ole pysyvä ominaisuus, vaan tila, joka vaihtelee samoin kuin ihmisen fyysinen terveyskin. Usein on niin, että mielenterveyden ongelmat kehittyvät pikkuhiljaa ja näkyvät vasta pitkän ajan kuluttua oireina, joissa turvapaikanhakijan elämään liittyy inhimillistä kärsimystä, elämänlaadun ja toimintakyvyn heikkenemistä ja sosiaalisia ongelmia. (Maahanmuuttovirasto i.a.)

Vapaaehtoisesti maahanmuuttaneilla nähdään olevan paremmat mahdollisuudet valmistautua edessä olevaan muuttoon ja muutokseen. Pakosta vieraaseen maahan ja erilaiseen kulttuuriin muuttaneiden katsotaan olevan henkisen sietokyvyn kannalta aivan erilaisessa tilanteessa. Maahanmuuttaja on saattanut viettää pitkiäkin aikoja pakolaisleireillä tai hänen matkansa Suomeen on voinut olla pitkä ja usean eri maan kautta kulkenut. Hän ei ole lähtenyt omasta halustaan ja siksi hänellä onkin usein voimakkaammat henkiset siteet kotimaahansa kuin vapaaehtoisesti lähteneellä. Hän saattaa tuntea voimakasta koti-ikävää ja Suomi ei tunnu onnelalta, vaan maalta johon hän joutui pakosta, koska ei voinut enää elää turvallisesti omassa kotimaassaan. Tämä aiheuttaa stressiä ja henkistä pahoinvointia ja vaikeuttaa maahanmuuttajan asettautumista Suomeen. (Tuominen 1998, 127.)

Vasta hetki sitten Suomeen muuttanut ja jo jonkin aikaa Suomessa asunut maahanmuuttaja on huomioitava eri tavalla. Ensimmäiset kokemukset maahanmuuton jälkeen ohjaavat myös tulevia mielikuvia ja kykyä sopeutua uusiin sääntöihin ja toimintamalleihin. On tärkeää myös huomioida, että kaikki eivät sopeudu eivätkä kykene elämään uuden kotimaan ehtojen ja sääntöjen mukaan. (Tuominen 1998, 23-25.)

ELÄMÄÄ VASTAANOTTOKESKUKSESSA VIIDEN IRAKILAISEN NUOREN AIKUISEN SILMIN

Turvapaikanhakijan ollessa ahdistunut, hänen usein kuulee sanovan, että ”miksi en mennyt Saksaan, nyt minulla olisi jo oleskelulupa, työpaikka ja osaisin kielen”. Kysyin syytä tähän lauseeseen ja sain selityksen, että kun lähdin Irakista ja kuljin kohti Keski-Eurooppaa, ajattelin mennä Saksaan, mutta sitten tapasin ystäviä ja tuttuja ja he sanoivat, että Suomessa on tosi hyvä olla, on kaunis ja puhdas luonto, on mukavia ihmisiä, Suomi on turvallinen ja täällä kohdellaan hyvin turvapaikanhakijoita. Turvapaikanhakijoiden tietämys Suomesta Suomeen saapuessaan oli yleensä että ”Nokia oli tosi hyvä puhelin”. Tämä on aika vähäinen näkemys maasta, jossa haluaisi aloittaa uuden elämän.

Nyt tästä on kulunut kaksi vuotta. Mitä on tapahtunut heille tämän kahden vuoden aikana?

“Maybe, maybe I don`t have feelings”

Suomalaisen elämä menee pitkästi eteenpäin kahdessa vuodessa, me opiskelemme, perustamme perheitä, saamme perheenisäystä, synnymme ja kuolemme. Entä turvapaikanhakija? He ovat asuneet kaksi vuotta vastaanottokeskuksessa. Vertaistukea heillä on saatavilla, mutta riittääkö se? Kaikkien tarina on samanlainen mutta erilainen. Itse näkisin heidän, irakilaisille tutun, levottoman mutta hyvántahtoisen iloisuutensa hiipuneen vastaanottokeskuksessamme. He nukkuvat suurimman osan vuorokaudesta, ennen huoliteltu ulkokuori on poissa ja he ovat laihtuneet.

”I`m tired and scared and very sad, I feel everything”

He odottavat. He odottavat tietämättöminä viranomaisten päätöksistä, mitä heille tapahtuu. Odottaminen tuottaa tulosta jossakin vaiheessa. Tulos on oleskelupa tai käännäytys maasta, mutta jonkinlainen tulos tulee kaikille. Nyt he vain odottavat.

Haastatteluissa turvapaikanhakijat kertoivat, että pitkä odottaminen, tietämättömyys ja epävarmuus aiheuttavat heille voimakasta ahdistuneisuutta, tuska- ja pelkotiloja. Hankaliksi koetut tilanteet aiheuttavat stressiä ja

lamaanusta heidän pohtiessaan mitä seuraavaksi tapahtuu ja pärjäävätkö he tulevaisuudessa.

“I feel so much bad, I scare so much”

“All the time I stress.”

Ymmärrys turvapaikkaprosessin kulusta on turvapaikanhakijoille äärimmäisen tärkeää. He kuvasivat tietämättömyyden ja stressin aiheuttavan heille vatsakipuja, päänsärkyä, selkäkipuja, sydämen tykytystä, ihon kuivumista sekä hiusten lähtöä lisäten heidän huoliaan ja ajatuksiaan olenko vakavasti sairas, olenko tulossa hulluksi, olenko huono, enkö pärjää.

“I’m like died here in Finland, because I just dream, dream, I am coming sick.”

Vastaanottokeskuksessa pyritään mahdollisimman normaaliin arkeen ja siihen ohjataan antamalla tietoa uudesta kotimaasta, uudesta kulttuurista, opettamalla kieltä sekä antamalla tietoa vastaanottokeskuksen sekä oman paikkakunnan toimintamahdollisuuksista.

Vastaanottokeskusten moniammatillinen henkilökunta koostuu monen eri alan osaajista. Kaikilta ei löydy sosiaalialan koulutusta, johtuen vuoden 2015 suuresta tarpeesta perustaa vastaanottokeskuksia ja osa henkilökunnasta aloittikin vapaaehtoistyöntekijänä ja jäi lopulta pysyväksi henkilökunnaksi. Turvapaikanhakijoiden toiveena oli, että jokaiselta vastaanottokeskuksessa työskentelevältä löytyisi empatiakykyä samaistua avun tarvitsijan rooliin sekä halua kuunnella, tukea rinnalla kulkien sen ajan kuin he vastaanottokeskuksessa tai ylipäätään Suomessa asuvat.

TYÖ- JA OPISKELUMAHDOLLISUUDET

Turvapaikanhakijat kertoivat haastattelussa, että heidän toiveensa on päästä mahdollisimman nopeasti kiinni tavalliseen arkeen, saada työtä ja oppia kieli. Vastaanottokeskuksen työ- ja opintotoiminnalla saadaan turvapaikanhakijat liikkeelle, mutta olisi tärkeää panostaa tähän niin, että opetus saataisiin

kattavammaksi ja oppilaiden tuntimääriä lisättyä. Suomen Punaisen Ristin vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijan opiskeluaika on vain keskimäärin 4–6 tuntia viikossa. Tämän lisäksi turvapaikanhakija voisi olla myös työtoiminnassa, mutta sen hankaluutena on, että työ täytyy järjestää vastaanottokeskuksessa, ei esimerkiksi seurakunnissa tai kunnissa.

Suomen Punainen Risti on luonut palkattoman Työelämään tutustuminen -järjestelmän (TET), jonka avulla työnantaja halutessaan voi ottaa turvapaikanhakijan työkokeiluun. Aika voi vaihdella yhdestä päivästä kolmeen viikkoon. Suomen Punainen Risti käy tutustumassa etukäteen työpaikkaan ja kertoo työnantajalle säännöt työntekijän työnteosta ja tämän jälkeen laaditaan työsopimus. Tämä tarvitsisi myös lisäresursseja henkilökunnan suhteen.

Itse vastaanottokeskuksen opettajana yhdistäisin Suomen Punaisen Ristin kehittämää TET-työhön tutustumista sekä Suomen Punaisen Ristin opetussuunnitelman edistyneimpien ryhmiä (Taito 1 sekä Taito 2) siten, että yrittäisimme Suomen Punaisen Ristin opintokokonaisuuden suorittaneille löytää työelämään tutustumispaikat ja näin auttaa turvapaikanhakijoita näkemään valoa tunnelin päässä. He pääsisivät käyttämään käytännössä suomen kieltään ja ennaltaehkäisisimme kielen unohtamista käytön puutteessa sekä myös paikalliset yritykset ja yhteisöt pääsisivät tutustumaan eri kulttuurista tulevien tieto-taitoon sekä poistamaan mahdollisia ennakkoluuloja.

AKTIVITEETIT VASTAANOTTOKESKUKSESSA

Vastaanottokeskuksissa on mahdollista järjestää iltaisin ja viikonloppuisin kerhotoimintaa. Turvapaikanhakijoista etenkin haastattelemani irakilaiset kertoivat nauttivansa suuresti jalkapallon katselusta ja kokoontuvansa seuraamaan kansainvälisiä otteluita. Vastaanottokeskuksessa voisi olla jalkapallokerho miehille, jossa turvapaikanhakija itse pelaisi jalkapalloa sekä otteluilta kokoontuisi seuraamaan ottelua nauttien teetä väliajalla. Naisista löytyy ruoanlaiton taitajia, jotka ovat tottuneet loihtimaan ruoan koko suvulle. Kokkikerho voisi tutustuttaa naisia toistensa kulttuureihin ruoan laiton ja

leipomisen välityksellä, unohtamatta suomalaista ruokaperinnettä. Lisäksi kartoittamalla turvapaikanhakijoiden muuta osaamista, haastattelemiini turvapaikanhakijat kertoivat joukosta löytyvän esimerkiksi ompelijoita, taiteilijoita, puutyön osaajia, musiikin taitajia. Näin muodostuisi luontevasti erilaisia teemakerhoja. Naisilla on päävastuu lapsista turvapaikanhakija-perheissä ja vastaanottokeskuksen olisi hyvä miettiä, voisiko henkilökunta tarjota lastenhoito-apua, että kaikilla olisi tasapuoliset mahdollisuudet osallistua toimintaan.

Turvapaikanhakijoiden välille voisi muodostaa erilaisia joukkueita. Voitaisiin järjestää vastaanottokeskuksen ”olympialaisia”, jalkapalloturnauksia, suomalaisia lajeja, kuten mölkkyä, saappaan heittoa ja naiset voisivat huolehtia tarjoamisista näissä tilaisuuksissa. Niin, että asukkaat itse ohjeistettuina loisivat ohjelman ja näin he saisivat vastuuta, eivätkä astuisi niin sanotusti valmiiseen pöytään. Henkilökunta voisi auttaa valitsemalla vastuuhenkilöt sekä auttaisi pyydettyä. Tästä voisi muodostaa säännöllisen tapahtuman, niin että asukaskokouksissa voitaisiin katsoa kalenteria ja miettiä mitä tulevalle ajanjaksolle voisi rakentaa ja osuuko tälle jaksolle jotain mielekästä joko suomalaisessa kalenterissa tai eri maiden kulttuureissa, kuten joulu, juhannus, Ramadan.

Kyseessä ovat aikuiset turvapaikanhakijat. Miten saada aikuinen sitoutumaan toimintaan, tai edes jaksamaan herätä aamuisin? Ei ehkä olekaan tarvetta seisoa aamuisin herättelemässä toimintaan, mutta näkisin tärkeintä olevan, että heille tarjotaan mahdollisuutta.

HYVINVOINTIA LISÄÄMÄÄN

Ihmisen saadessa puuhaa, joka vie hänen ajatuksiaan edes hetkellisesti pois murehtimisesta, hänen unensaantinsa paranee. Keskimäärin terve aikuinen tarvitsee 7-8 tuntia unta vuorokaudessa. Unettomuus on suuri ongelma turvapaikanhakijoiden keskuudessa. Univaikeudet ilmenevät nukahtamisvaikeuksina, katkonaisina unina, liian varhaisina heräämisinä tai huonolaatuisena unena. Unettomuus vaikuttaa mielialaan aiheuttaen

ärtyneisyyttä sekä pahimmillaan masentuneisuutta. Unettomuus myös heikentää keskittymiskykyä ja vaikuttaa muistiin sekä oppimisvaikeuteen.

”All the time I stress. I can’t sleep, I can’t do anything. Like you know, our life is our work or I don’t do anything is shit, what we can do, just stay and go to school and go to sleep and eating, this is not life. We are like animal.

Haastatteluissa tuotiin esille tarvetta säännölliseen päivärytmiin. Vastaanottokeskuksessa työ- tai opintotoiminnalla saadaan luotua pohjaa säännöllisille heräämisille aamuisin ja siksi olisikin tärkeää pystyä varmistamaan tämä jokapäiväiseksi toiminnaksi. Tiettyyn aikaan herääminen, säännölliset ruoka-ajat, päivittäinen ulkoilu ja aktiivisuus sekä ajoissa nukkumaan meno toisivat toivottua rytmiä päivään. Vastaanottokeskuksessa elää monenlaista rytmiä noudattavaa turvapaikanhakijaa, on lapsiperheitä jotka siirtyvät nukkumaan ajoissa ja on nuoria aikuisia, jotka mielellään valvoisivat pitkälle aamuun. Tämä tuo omat haasteensa unen saantiin.

SOSIAALISET SUHTEET

Sosiaaliset suhteet luovat pohjaa ihmisen psyykkiselle hyvinvoinnille. Haastatteluissa nousi esille huoli sukulaisista ja läheisistä. Suomeen tulo on katkaissut välejä perheeseen, sukulaisia on kadonnut, kuollut tai he ovat huonojen puhelinyhteyksien päässä. Vie aikansa, ennen kuin traumatisoitunut ihminen kykenee jälleen luottamaan ja ennen kuin hän löytää vertaisiaan eri kulttuurien seasta. Haastatteluissa kerrottiin olevan vaikea avautua vastaanottokeskuksen henkilökunnalle, koska heidän kulttuurissaan korostetaan yhteisöllisyyttä ja henkilökohtaisista ongelmista avaudutaan tutuille ihmisille.

Kasvojen ilme saattaa ratkaisevasti muuttaa sanotun viestimme merkityksen. Ilmeistämme pystyy helposti lukemaan tuntemuksiamme, iloa, surua, kiukkua, turhautuneisuutta, kiinnostusta sekä mielenkiintoa, mutta myös huvittuneisuutta, kyllästymistä sekä väsymystä.

Hymy kuvastaa yleisesti luottamuksen osoitusta ihmisten välillä ja toimii rauhoittavana elementtinä, liiallinen hymyileminen voi antaa kuvan, että kertojaa ei oteta vakavasti. Tässäkin on hyvä huomioida kulttuurierot, joissain kulttuureissa hymy kätkee taakseen hämillisyyden uudesta tilanteesta. Katsekontaktin luominen, silmiin katsominen kuvastaa aitoa kiinnostusta ja välittämistä toisesta, mutta muslimikulttuuria edustavan miehen tai naisen välistä liiallista katsekontaktia on syytä välttää, että sitä ei tulkita väärin.

On myös hyvä tutustuttaa turvapaikanhakijoita suomalaisiin. Meiltä löytyy aina halukkuutta auttaa ja näin voi syntyä elinikäinen ystävyysuhde, joka antaa molemmille osapuolille paljon, lisäten myös tarvittavaa kielitaitoa.

AVUNSAANTI VASTAANOTTOKESKUKSESSA

Vastaanottokeskuksissa sairaanhoitajat tapaavat turvapaikanhakijoita, kun he itse hakeutuvat vastaanotolle tai heistä on herännyt huoli, joka on viety eteenpäin sairaanhoitajille. Kyseisessä vastaanottokeskuksessa on tarjolla lisäksi psykiatrisen sairaanhoitajan palveluita, koska on herätty huomioimaan asiakkaiden heikentyneet voimavarat. Viikottaiset sosiaali- ja terveystiimin palaverit mahdollistavat asiakkaiden yksilöllisemmän huomioimisen ja tavoitteena on toimia ennaltaehkäisevästi ja moniammatillisen tiimin kokonaisvaltaista osaamista käyttäen. Vastaanottokeskuksessa on käytössä seurantalomake, joka on koko tiimin käyttöön, niin sairaanhoitajien, sosiaalityöntekijöiden, opettajien kuin ohjaajien. Lomakkeeseen merkitään asiakkaasta herännyt huoli ja lomake tuodaan sosiaali- ja terveystiimin palaveriin ja mietitään, minkä kaltaista tukea kyseinen asiakas tarvitsee ja kuka tiimistä lähtee asiaa eteenpäin hoitamaan.

On hyvä muistaa, että jokaisessa kulttuurissa on omat näkemyksensä terveydenhoidosta. Islamilaisessa terveydenhoidossa uskotaan, että Allahin käsissä on terveys ja sairaus. He näkevät, että jokaiseen sairauteen on olemassa lääke ja että sairauden voi voittaa seuraamalla Koraania.

Haastattelemani irakilaiset kertoivat kotimaassa tapahtuneet traumaattiset kokemukset vaatineet taidon selviytyä hengissä tilanteista ja tunteet oli jätetty taka-alalle ja nyt kun he kokevat olevansa turvassa, tunteet palaavat mieleen ja luovat ahdistusta.

Turvapaikanhakijan voidessa huonosti, tästä tulee tieto joko häneltä itseltään, hänen huonetovereiltaan tai häntä ei tavoiteta koulusta. Usein tilanne on jatkunut jo jonkin aikaa ja turvapaikanhakija on väsynyt tilanteeseensa. Sairaanhoidaja ja sosiaalityöntekijä antavat hänelle ajan ja hän pääsee hoitamaan tilannettaan, mutta se harvoin tapahtuu nyt ja heti. Kuulijaksi voi ryhtyä kuka tahansa henkilökunnasta. Turvapaikanhakija harvoin odottaa vastauksia pulmiinsa. He kertoivat haastatteluissa, tietävänsä että asioihin koskien hänen turvapaikkaprosessiaan, ei henkilökunta voi auttaa. Heille pelkkä kuunteleminen helpottaa tilannetta. Läsnä oleminen, kunnioitus ja kiireen taakse jättäminen siinä hetkessä tuo tunteen, että hänestä aidosti välitetään. Suurin haaste työskenneltäessä ulkomaalaisten parissa, on asenne. Mitä minä ajattelen ulkomaalaisista, turvapaikanhakijoista, turvapaikkapolitiikasta. Kuinka lähelle päästän ulkomaalaisen ymmärtäen kuitenkin ammatillisuuden rajan. Työntekijän tulisi hankkia vankka tietopohja turvapaikanhakijan kulttuurista helpottamaan kohtaamista sekä avaamaan ymmärrystä. Hyvänä lähtökohtana voidaan ajatella, että kaikilla meillä keskeiset tarpeet, sekä onnen ja surun aiheet ovat samanlaiset.

Haastateltavat kertoivat, että epätietoisuus odottamisen pituudesta vähentää jaksamista. Maahanmuuttoviraston prosessit kulkevat omalla painollaan ja vastaanottokeskuksissa ei ole tietoa yksittäisten turvapaikanhakijoiden turvapaikkaprosesseista ja niiden kestosta. Vastaanottokeskuksissa tehtävä työ on asiakaslähtöistä ja nyt turvapaikkaprosessien pitkittyessä voidaan nähdä pääsääntöiseksi työksi mielenterveyden tukemisen.

PYSYVÄMPÄÄ VASTAANOTTOKESKUSTOIMINTAA

Vastaanottokeskuksissa on alun hetkisyiden (vuonna 2015) jälkeen ja suurten asiakasmäärien supistuttua, päästy siirtymään tilanteeseen, jossa vastaanottokeskukset eivät enää ole suuria monisatapaikkaisia nopeasti kokoon pystytettyjä laitoksia, vaan nyt maahanmuuttovirasto on keskittänyt vastaanottokeskuksia ja jäljellä olevista löytyy henkilökunnan osaamista ja taitoa sekä itse turvapaikkaprosessi on muokkaantunut toimivammaksi. Vastaanottokeskusten toiminta on edelleen sangen erilaista ja lakia tulkitaan eri tavalla. Maahanmuuttoviraston säännöllisillä koulutuksilla ja niin, että niihin saadaan mahdollisimman kattava osallistujamäärä, taataan tiedon saantia samansuuntaisemmaksi, niin että turvapaikanhakija voi olla vakuuttunut, että hänen on hyvä olla, oli hän sitten vastaanottokeskuksessa Rovaniemellä tai Helsingissä.

Turvapaikanhakijat kokivat, että heidän kotiuduttuaan vastaanottokeskukseen ja luotua ystävyyssuhteita kotipaikkakuntalaisiin olisi hyvä miettiä, vastaanottokeskusten supistaessa toimintaansa tai sulkeutuessa kokonaan, mihin heidät siirretään. Usein siirrot tapahtuvat nopeasti ja maahanmuuttovirasto tarjoaa paikkaa vastaanottokeskuksesta missä on eniten tilaa. Tämä on ymmärrettävää, kun kyseessä on toiminta, missä muutenkin tilastot elävät päivittäin, kun turvapaikanhakijoita katoaa, osa palaa takaisin kotimaahansa vapaaehtoisesti ja osa käännytetään takaisin kotimaahansa. Tämän hallinta on haastavaa, mutta olisi hyvä pyrkiä luomaan pidemmän ajan suunnitelmia ja miettiä, missä päin Suomea olisi kannattavaa vastaanottokeskuksia säilyttää ja onko järkevää lisätä turvapaikanhakijan stressiä, siirrettäessä hänet toiselle puolelle Suomea ja näin katkaistaessa jo mahdollisesti luodut sosiaaliset suhteet.

Haastattelemillani turvapaikanhakijoilla on useita kielteisiä päätöksiä jokaisella. He kokevat toivottomuutta ja he muodostavat ajatuksia, jotka muovautuvat toisten turvapaikanhakijoiden kokemuksista, toisten turvapaikanhakijoiden ohjeista, perheen toivomuksista, omista kielteisistä turvapaikkapäätöksistä mutta myös omista haaveista.

Turvapaikanhakijan kotouttaminen on jo pitkällä, kun hän asunut yli kaksi vuotta samalla paikkakunnalla, opiskellut suomen kieltä, tutustunut suomalaiseen yhteiskuntaan sekä saanut suomalaisia ystäviä. Kuitenkin maahanmuuttovirasto näkee, että kotouttamista ei vastaanottokeskuksissa tehdä, vaan kotouttaminen alkaa vasta oleskeluluvan myöntämisen jälkeen kunnissa. Syynä tähän on, että vastaanottotoimintaa säätelevät eri lait kuin kotouttamista. Vastaanottokeskuksen harteille jää tukea toimintaa, joka auttaa turvapaikanhakijaa aloittamaan itsenäisen elämän, jos hän saa luvan jäädä Suomeen.

Haastatteluissa nousi vahvasti esille, että ajatukset maahanmuuttovirastoa kohtaan olivat negatiivisia.

” I really hate them.”

“They don’t have experience.”

“The immigration need people lieing to them.”

Suomesta ja suomalaisista pidettiin.

“People finnish they are very, very nice and this moment I am not get anything bad of them and I love them.”

“Finland is so much nice, I am happy in Finland”

“I love the people, finnish people.”

OSAKSI YHTEISKUNTAAMME

Turvapaikanhakijat ymmärtävät, että turvapaikkaprosessi maahanmuuttovirastossa etenee omaan tahtiinsa ja siihen voi vaikuttaa ainoastaan itse turvapaikkapuhuttelussa ja elämä vastaanottokeskuksissa kulkee omaa painoaan, mutta siihen voi vaikuttaa itse päivittäin. Turvapaikanhakijat ovat valmiita ottamaan apua vastaan suomalaisilta ja pitkälti myös me vastaanottokeskuksen henkilökunta, Suomen Punainen Risti sekä maahanmuuttovirasto olemme ne kasvot suomalaisten suuntaan, jotka voimme

vaikuttaa suomalaisten suuntaan tukien samalla suhtautumista turvapaikanhakijoihin. Suomalaiset ovat alkujärkytyksen jälkeen sopeutuneet siihen, että keskuudessamme on nyt suuri määrä eri kulttuurien edustajia ja päivittäin oleskeluluvan saaneiden määrä kasvaa ja nyt olisi hyvä enemmän panostaa suhteiden luomiseen ja tuoda enemmän turvapaikanhakijoiden sekä oleskeluluvan saaneiden ääntä kuuluville. He voisivat käydä kouluissa sekä erilaisissa yrityksissä/laitoksissa kertomassa kokemuksistaan kotimaassaan, suomalaisuudesta ulkomaalaisen silmin, miten heihin on Suomessa suhtauduttu sekä koulutuksesta/taidoistaan kotimaassaan. Näin turvapaikanhakijat saisivat tunteen, että he ovat arvokkaita sellaisina kuin he ovat sekä kertomukset voisivat olla suomalaisille silmiä avaavia ja loisi mahdollisuuden kuilun kaventamiseen suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden välille.